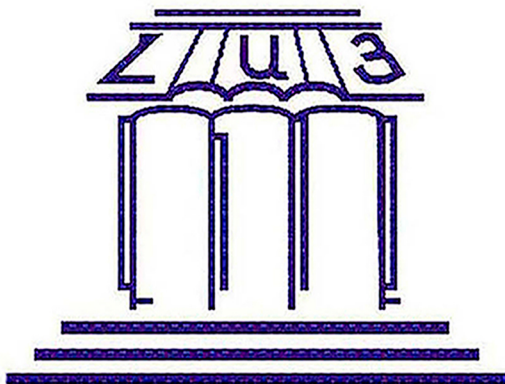

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց
Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԺՐԱԳԻՐ

ՌՈՒՄԱՆԱՅԼՅՈՒՆ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅՆԵՐՈՒ

ԳՈՒԹՐԵՇ

ՀԱՅԵՐԱՆԱՅԻՆ ԴՐԱՍՏԱՆԱԿԱՆ

1923

372
ՈՒ-79

0120-101

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԺՐԱԳԻՐ
ՌՈՒՄԱՆԱՅ
ՏԱՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՅՆԵՐՈՒ

ԸՆԴՈՒՄ

6057

ԳՈՒԲՐԵՆ

ՀԱՅԵՐԱՆ "ՆՈՐ ԱՐԱՆՈՅՈՒՆ"

1923

27 AUG 2013

50.568

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԳՈՐԶԱԴԻՐ ՄԱՐՄԻՆ

COMITETUL EXECUTIV
al EPARCHIEI ARMENE

Din România

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ
ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆՑ

Ռումանահայ տարրական դպրոցներու համար
կազմուած սոյն ծրագիրը իր ամբողջութեամբ պատ-
րաստուած է Ռումանահայ Ուսուցչական Համագու-
մարի կողմէ՝ 1922 Օգոստոսին, և ներկայացուած՝
նոյն տարուան սեպտեմբերի բնթացքին Պուքրէշի
մէջ հաւաքուած Ռումանահայ անդրանիկ Թեմական
Պատգամաւորական ժողովի վաւերացման :

Վերջինս փոքր փոփոխութիւններով զայն վա-
ւերացնելէ յետոյ՝ յանձնարարեց իր կողմէ ընտրուած
Թեմական Գործադիր Մարմնոյս, ներկայացնել զայն
ուումէն կրթական նախարարութեան ի վաւերացում,
ինչ որ և տեղի ունեցաւ սոյն տարուայ մայիսի 21ին :

Հետեւորար կը յանձնարարուի անոր գործա-
դրութիւնը վիճակիս Ազգ. վարժարաններուն մէջ :

Ի ղիմաց Ռումանահայ Թեմական Գործ. Մարմնի
Նախագահ՝

Առաջնորդ Ռումանիոյ՝ ՅՈՒՍԻԿ Ծ. Վ. ԶՕՀՐԱՊԵԱՆ

Ատենադպիր
ԾԱԿՈՐ ԲԱՐՍԱԿԵԱՆ
Ատենապետ
ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԱՆԻՍԱԿԵԱՆ

18686-58

ROMÂNIA

MINISTERUL INSTRUCȚIUNII

DIRECȚIUNEA GENERALĂ

A

INVĂȚĂMÂNTULUI
PARTICULAR

No. 38698/923

21 Mai 1923

Domnuie Preșidințe,

Răspunzând raportului Dumneavoastră No. 146/923, avem onoare a vă face cunoscut că Ministerul aprobă orarul și programa analitică înaintată de Dumneavoastră cu acel raport.

Cu această ocaziune vă rugăm să binevoiți a îndeplini toate formalitățile cerute de regulament, relative la controlul anual al învățământului particular.

Ne veți înainta tot de adată o copie fidelă depe programa și orarul ce vi se restituie.—

Director General

(Semnătură)

Șeful Serviciului

(Semnătură)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Ա

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՍՆԵՐՈՐ ԿՐԹՈՒԹՆԵՆ
ԸՆԴՀԱՆՈՐ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

№ 38698/923

21 Մայիս 1923, Պոլսե

Տէր Նախագահ Ռուսմանիոյ Թեմական
Գործադիր Մարմին
Պոլսէ

Տէր Նախագահ,

Պատասխանելով ձեր 146/923 համար տեղեկագրին, պատիւ ունինք ձեզ հաղորդել որ նախարարութիւնը կը վաւերացնէ ձեր տեղեկագրին կցուած ժամանակացոյցն ու ծրագիրը:

Այս առթիւ կը խնդրենք որ հաճիք կանոնադրի պահանջած բոլոր ձեւակերպութիւնները լրացնել ի մասին մասնաւոր կրթութեան տարեկան հակադէպին:

Մեզ յանձնեցէք միեւնոյն տառն հաւատարիմ մէկ պատճէնը ժամանակացոյցին և ծրագրին զոր ձեզի կը վերադարձնենք:

Ընդհ. Տնօրէն
(Ստորագրութիւն)

Գործերու վարիչ
(Ստորագրութիւն)

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԺՐԱԳԻՐ

ՌՈՒՄԱՆԱԶԱՅ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Հանրակրթական տարրական դպրոցներու նպատակը պէտք է ըլլայ կեանքի ընդհանուր պահանջներուն բաւարարութիւն տալը, ուստի այդ հաստատութեանց մէջ պէտք է ներդաշնակօրէն միացած ըլլայ մտաւոր բարոյական և ֆիզիքական կրթութիւնը: Այս բազմակողմանի նպատակին հասնելու համար բացի դաստիարակութեան միջոցներէն՝ դպրոցը կը զիմէ նաև զանազան զիտելիքներու և հմտութիւններու դասաւանդութեան: Բարոյական ոէալ ուժերու առատ ազդիւրները ամբարուած են գիտելիքներու և արուեստներու մէջ, որոնցմէ ամէն մէկը այս կամ այն կողմէ կը նպաստէ ընտելութեան զարգացման, եթէ անոնց նիւթերը ընտրուած են և կ'աւանդուին հոգեբանութեան պահանջներու համեմատ:

Դպրոցը, մանաւանդ մանկապարտէզը և տարրական դպրոցը՝ գիտական շատ աննշան պաշար կարող են տալ, այս սրտածառով ալ պէտք է դասաւանդութեան նիւթերը որքան կարելի է ընտիր ըլլան և լաւապէս մշակուած: Ներկայ ծրագրի մէջ գիտե-

լիքներ են մտեր, որ առհասարակ դուրս են մնացած տարրական զարոյի դասընթացներէն, օրինակ՝ քնդհանուր պատմութիւն, քաղաքացիական ուսմունք, արհեստագիտական (տեխնիքական) և քիմիական տարրական առտնին գիտելիքներ։ Այս գիտելիքները ժամանակակից պահանջներու քիչ թէ շատ բաւարարութիւն տայու համար են միացուած դասընթացին և կամ թէ համամարդկային մշակութային բարձրակէտերը մեր սաներուն ներկայացնելու զիտաւորութեամբ։ Քանի որ տարրական զարոյններու ժամանակը շատ սուղ է և սաներու մեծամասնութիւնը տնտեսական պատճառներով դասընթացքը աւարտելէ առաջ կեանք կը մտնէ, մենք պէտք է աշխատինք դեռահաս սերունդին մէջ ինքնակրթութեան առողջ սերմեր դնել անշէջ, բեղմնաւոր հարցասիրութիւն առաջացնելով։ Հետեւաբար՝ աւանդելի նիւթերու ոչ թէ քանակը, այլ որակը և անոնց մնայուն արմատները պէտք է մենք մշակենք և զարգացնենք։ Իսկ այս արմատները բեղմնաւոր կը դառնան միայն այն ժամանակ երբ կապուած կ'ըլլան մայր հողի հետ աշխնքն՝ հայրենագիտութեան հետ, քնդարձակ իմաստով։ Միւս կողմէ՝ պէտք է զարոյր ի նկատի տաննայ մանկավարժութեան նաեւ մի այլ հիմնական պահանջը, որ կ'ընէ՝ ուսուցիչը իսկապէս պէտք է ոչ թէ ուսուցանէ գիտական ճշմարտութիւնները, այլ առաջնորդ հանդիսանայ սաներուն առոր մէջ, այսինքն՝ այդ ճշմարտութիւնները դանկու միայն ճանապարհները ցոյց տայ անոնց։ Հետեւաբար՝ հիմնական աշխատանքը պէտք է իսկապէս դատարանի մէջ կատարուի, իսկ տնային սրտապմունքները պէտք է սահմանափակուին։ Տնային աշխատութեանց չըջանք պէտք է մտնեն դասերու աւելի կրկնողութիւն, մեքենական վարժութիւն պահանջող տարրերը, ինչպէս նաեւ շարադրութիւնները և այս կամ այն որոշ տեսակի պարապմունքները։

Ֆիզիքական կրթութեան համար մարմնամարդութեան դասընթացքէն զատ կ'առաջարկուի նաեւ ձեռարուեստ, բայց հանրակրթական հաստատութիւնը, ի հարկէ, արհեստաւորներ պատրաստելու նպատակ չի կրնար ունենալ։ Այստեղ սաները կը սորվին այն արհեստները և այն շախտով որ անոնք օրկանական կապերով միացած կ'ըլլան զառաւանդութեան ուրիշ նիւթերու հետ։ Փայտը, խաւարարտը (քարթօն) և մասամբ կաւը պէտք է ըլլան գլխաւոր մշակման նիւթերը։ Դպրոցին վերաբերեալ պիտոյքներ պատրաստելով, աշակերտները այնքան ձեռքի և աչքի վարժութիւն ձեռք պէտք է բերեն, որ ապագային, եթէ արհեստաւոր այ չըլլան, այդ ճիշտութիւնները առօրեայ կեանքի մէջ դործադրեն։ Ի նկատի պէտք է ունենայ բացի ասկէ նաեւ տեղական պահանջները՝ այդեզործութիւն, շերամապահութիւն, մեղուարուծութիւն, կաթնատնտեսութիւն եւ այլն, որոնց բնորոշութիւնը կը վերապահուի ամէն մէկ զարոյի տեղական վարչութեան։

Այս ծրագիրները կազմուել են անկախ այն հանգամանքներէն, թէ որքան հնարաւոր կ'ըլլայ այս ամէնը անմիջապէս և անթերի դործադրել։ Այս ծրագիրները կ'արտայայտեն ժամանակիս պահանջները որոնց հնար եղածին չափ բաւարարութիւն է տրուած ժամանակակից մանկավարժութեան ցուցմունքներու համեմատ։ Եթէ ծրագիրները կազմուած ըլլային այժմեան մեր ուսուցչական սլովեր, դասադրքերը և նիւթական միջոցները հաշուի տանելով, անոնք բոլորովին թերակատար բնաւորութիւն կ'ունենային։ Ներկայ ծրագրի պահանջներուն բաւարարութիւն տայու համար պէտք է հոգան երկրորդական զարոյները, ուսուցչանոցներն ու յարանները՝ ձեռահաս ուսուցիչներ պատրաստելով, և ինքք ժողովուրդը՝ կրթական զործք անտեսապէս ապահովելով։

Առժամանակ կազմուած են քառամեայ և վե-

ցամեայ դասընթացքով ծրագիրներ. սակայն այն դպրոցները, որոնք մէկ դասատուէն աւելի պահել կարող չեն, պէտք է երկամեայ դասընթացքով բաւակա՜նանան երրորդ լրացուցիչ դասարանի օժանդակութեամբ: Իրրեւ անխուսափելի չարիք ընդունուած է, որ միաժամանակ 2 բնօրինակներէն աւելի կարելի չէ պարապեցնել միեւնոյն սենեակի մէջ: Երկամեայ ուսումը անօրոմայ վիճակ մըն է: Այս թերին լրացնելու և սորվուածը կորստեան չմատնելու համար ի նկատի է առնուած, որ ճաշերէն յետոյ կամ երեկոյեան երկամեայ դպրոցի ուսուցիչը լրացուցիչ պատրաստութեանը ունենայ չըջանաւարանելու հետ:

Ճիշական դպրոցներու տարրական դասընթացքի այս ծրագիրները այն հաշուով են կազմուած, որ դպրոցական բոլոր տեւական ու գործնական պարապմունքները զասամիջոցներու հետ 5 ժամուայ տեւողութիւն պէտք է ունենան: Օրական դասերու թիւը պէտք չէ 5-էն անցնի, իսկ ամէն մէկի տեւողութիւնը 45 վայրկեան պէտք է ըլլայ: Սակայն տեղական պայմանները աչքի առջեւ ունենալով թոյլատրելի է բարձր դասարաններուն մէջ 6 ժամ գրագմունք:

I. ԿՐՕՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ա. Դասարան. կրօնարարոյախօսութիւն

(Շարաթական 1 դաս)

Աղօթք. Խաչակներ, — Տէրունական աղօթք (աշխարհարար). (Ուսումնական տարուայ սկիզբը զբաղեցատրութեան եղանակով կ'արձարծուն տէրունական աղօթքի մէջ պարունակուած մտքերը և ապա կ'աւանդուի նիւթը):

Մանկական հէքիաթներ. (6—10 հատ). բարոյախօսական առակներ և պատմութեանքներ:

Բ. Դասարան (շարաթական 1 դաս)

Նոր ուխտ. Յիսուսի երկրաւոր կեանքի համառօտ ու ամփոփ նկարագրութիւնը: 1. Ծնունդ. 2. Տաճարին ընծայումը. 3. Մկրտութիւն. 4. Ոտնլուայ. 5. Խաչելութիւն. 6. Թաղումը. 7. Յարութիւն. 8. Համբարձում:

Հին ուխտ. Ստեղծագործութիւն, առաջին մարդիկ մարդկանց չարութիւնը, ջրհեղեղը, Բաբելոնի աշտարակաշինութիւն:

Նախապիսներ — Ա. Աբրահամ, 1. Աստուած կը կը կանչէ Աբրահամը. 2. Աբրահամ և Դովտ կը բաժնուին. 3. Աբրահամ կ'ազատէ Դովտը. 4. Իսահակի ծնունդը:

Բ. Իսահակ. 5. Իսահակի ամուսնութիւնը և Աբրահամի մահը. 6. Եսաւ և Յակոբ. 7. Յակոբի խաբկայութիւնը:

Գ. Յակոբ. 8. Յակոբի փախուստը. 9. Յակոբ Լաբանի մօտ. 10. Յակոբի դարձը Խառանէն. 11. Եսաւի և Յակոբի հաշտութիւնը:

Դ. Յովսէփ. 12. Յովսէփի եղբայրները և անոր վաճառումը. 13. Յովսէփի Պետափրեսի տունը (առանց զայնակողութեան պատմութեան). 14. Յովսէփի բարձրանալը. 15. Յովսէփի եղբայրները կու գան Եգիպտոս. 16. Յովսէփ կը յայտնուի եղբայրներուն. 17. Յակոբ Եգիպտոսի մէջ. 18. Յակոբի մահը:

Դ. Դասարան (Շարաթական 1 դաս)

Նոր ուխտ. Առակներ. 1. Կոյսերու առակը. 2. Անատակ սրգիի առակը. 3. Սերմնացանի առակը. 4. Քանքարներու առակը. 5. Որոմի առակը. 6. Անմիտ հարուստին առակը. 7. Թաղուցեայ դանձի և մարդարիտի առակները. 8. Մեծ ընթրիքի առակը:

Հին Ուխտի. Ա. Մովսէս. 1. Իսրայէլի նեղութիւնները եղիպտոսի մէջ, 2. Մովսէսի ծնունդն ու ազատութիւնը, 3. Մովսէսի փախուստը, 4. Աստուած կը կանչէ Մովսէսը, 5. Եղիպտոսէն դուրս գալը, 6. Իսրայէլացիք կ'անցնին անապատէն, 7. Սինայի սրէ-նրդութիւնը, 8. Ոսկիէ հորթ, 9. Լրտեսներ, 10. Մովսէսի մահը:

Բ. Յետու. 11. Յետու կը նուաճէ Քանանը անոր մահը:

Դատաւորներ. Ա. Գեդէօն. 12. Գեդէօնի ընտրութիւնը և մահը:

Բ. Սամսոն, 13. Սամսոն և անոր մահը:

Գ. Հեղի — Սամուէլ, 14. Հեղի և Սամուէլ:

Դ. Դաւաթան (Շարաթական 1 դաս)

Նոր Ուխտ. Աւակներ. 1. Փարիսեցի և Մաքսաւոր, 2. Չար ծառայի առակը, 3. Հարուստի և աղքատ Ղազարոսի առակը, 4. Այգիի մշակներու առակը, 5. Սամարացիի առակը:

Յովհաննէս Մկրտչի ծնունդը, քարոզութիւնը և մահը:

Հին Ուխտ. Թաղաւորներ:

Ա. Սաւուղ. 1. Սաւուղ կը դառնայ թաղաւոր, 2. Սաւուղի անհնազանդութիւնը, 3. Դաւիթի ընտրութիւնը:

Բ. Սաւուղ և Դաւիթ. 4. Դաւիթ Սաւուղի արքունիքին մէջ, 5. Դաւիթ և Դողիամ, 6. Սաւուղ կ'ատէ, իսկ Դաւիթ կը սիրէ Յովիթանը, 7. Դաւիթի մեծանոգութիւնը, 8. Սաւուղի մահը:

Գ. Դաւիթ. 9. Դաւիթ կը դառնայ թաղաւոր, 10. Արիսողոմ, 11. Դաւիթի մահը:

Դ. Սողոմոն. 12. Սողոմոն կը դառնայ թաղաւոր, 13. Տաճարի շինութիւնը, 14. Սողոմոնի փառքը և անկումը:

Կարգ Աստուածապաշտութեան. 1. Եկեղեցւոյ

ձեւը և բաժանմունքը, 2. Սրբազան անգթներ և զարդեր, 3. Զգեստներ, 4. Դրքեր, 5. Նուիրապետութիւն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ և պատարագի նշանակութիւնը:

Ե. Դաւաթան (Շարաթական 1 դաս)

Նոր Ուխտ. Նոր ուխտը անցնիլ սխառմաթիկ կերպով: Դիւաւոր ուշադրութիւնը պէտք է դարձնել քրիստոնէական սկզբունքներու վրայ: Հետեւեալ նիւթերէն տառադանիչ հատուածները, որպէս նախորդ տարիներու անցած նիւթեր, շօշափել և լրացնել այն չափով, որչափ որ կարեւոր կ'ըլլայ նոր նիւթերու հետ կապ պահպանելու և զանոնք լուսարանելու համար. —

*1. Ծնունդ, *2. Տաճարին ընծայուիլը, 3. Արեւելքի մոգերը և Եղիպտոս փախչիլը, 4. 12 տարեկան Յիսուս տաճարին մէջ, *5. Յովհաննէս Մկրտչի ծնունդը, *6. Յովհաննէս Մկրտչի քարոզութիւնը, *7. Յիսուսի մկրտութիւնը, 8. Առաքեալներու մկրտութիւնը, 9. Յիսուս և մանուկները, 10. Ով է մեծ երկնից արքայութեան մէջ, 11. Կախառնայումի հարիւրապետը, *12. Փարիսեցի և մաքսաւոր, *13. Անառակ որդիի առակը, 14. Զաքէոս, *15. Ոգորմած Սամարացիի առակը, 16. Այգի կնոջ լուծանք, *17. Չար ծառայի առակը, 18. Քանանացի կինը, 19. Յիսուս կը քարոզէ Նազարէթի մէջ, 20. Հարուստ երիտասարդը, *21. Անմիտ հարուստի առակը, 22. Կորուսեալ ոչխարի և դրամի առակը, 23. Պարոսի խոտովանութիւնը, *24. Յովհաննէսի մահը, *25. Սերմնացանի առակը, *26. Որոմի առակը, *27. Մեծ ընթրիքի առակը, *28. Այգիի մշակներու առակը, *29. Քանքարներու առակը, *30. Մեծատան և աղքատ Ղազարոսի առակը, *31. Տաւր կոյսերու առակը, 32. Վերջին դատաստան, 33. Լերան քարոզը և ինք երանութիւնները, 34. Լուսցում, կերակուր, պահք

և չարաթ, 35. Սամարացիի կինը, 36. Մարիամ և Մարթա, 37. Յիսուսի թշնամիները, 38. Յիսուսի օծումը Բեթանիայի մէջ, 39. Յիսուս կը մտնէ Երուսաղէմ, 40. Յիսուս կը վիճարանի թշնամիներուն հետ, 41. Յուդայի մատնութիւնը, *42. Ոսկուայ և խորհրդաւոր ընթրիք, 43. Յիսուս Գեթսեմանիի պարտէզին մէջ, 44. Յիսուս քահանայապետին առջեւ, 45. Պետրոսի ուրացութիւնը, 46. Յիսուս Պիղատոսի առջեւ, *47. իյաչկութիւն, *48. Թաղում, *49. Յարութիւն, *50. Համբարձում:

2. Դասարան (Շաբաթական 1 դաս)

Գործք Առաքելոց. 1. Հոգեգալուստ, 2. Անանիա և Սափիրա, 3. Եօթը սարկաւաղներու ընտրութիւնը և ժողով աղքատաց հոգարարձութեան, 4. Առաքեալները բարձրագոյն ատեանի առջեւ, 5. Եթովպացի ներքինին, 6. Կուռնէլիոսի դարձը, 7. Ստեփաննոսի մահը, 8. Սաւուղի դարձը, 9. Պողոս Դամասկոսի և Երուսաղէմի մէջ, 10. Առաքելական առաջին, երկրորդ և երրորդ ուղեւորութիւնները, 11. Պօղոսի դատը, 12. Պօղոսի Հռոմ կրթալը և մահը:

Շաբաթականներ. 1. Հոփսիսմեանց, «Անձինք նրա իրեալք...» և միւս տուններ:

2. Յարութիւն, «Այսօր յարեալ...» 3 տուն:

3. Ծննդեան. «Որհուրդ մեծ և սքանչելի...» 3 տուն:

4. Լուսաւորչի. «Այսօր զուարճացեալ...» 1 տուն:

ՀԱՅ ԼԵԶՈՒ

Ա. Դասարան (Շաբաթական 6 ժամ)

1. Կարդալ պատմել

Հնչական եղանակով և «Օրինակելի բառ» երուօժանդակութեամբ աշակերտները պէտք է սորվին ամբողջ ալրուբէնի տառերը կարդալ և գրել. պէտք է անցնին զլիապատեալ և վարժ կերպով կարդան բառերն ու նախադասութիւնները, վերջը նաեւ փոքր յօդուածները: Գոյ ընել կարճ տառնաւորներ: Աշակերտները պէտք է կարողանան սովորած յօդուածը հարցերով և երբեմն նաեւ առանց հարցերու պատմել:

2. Քերականութիւն

ա) Զայնաւոր և բաղաձայն տառեր.

բ) Երկրարբաններ, վանկերու բաժանումը.

գ) Կէտադրութեան նշաններ—վերջակէտ, միջակէտ, ստորակէտ և հարցական նշան:

3. Գրաւոր

Հասարակ և զլիապալիր տառերը կանոնաւոր գրել. արտագրել առանձին բառերն ու կարճ նախադասութիւնները: Թեւադրութեամբ գրել սորված բառերն ու պարզ նախադասութիւնները:

Բ. Դասարան (Շաբաթական 6 ժամ)

1. Կարդալ-պատմել

Կարդալ դասագրքի փոքր հատուածները առանց նախաւարժութիւններու, չտապելով և ըստ արտասանութեամբ. կարդացած յօդուածի բովանդակութիւնը պատմել: Դիւրամբունելի բանաստեղծութիւնները գոյ ընել:

2. Քերականութիւն

Նախադասութիւններու վերլուծումը՝ հարցերով,

խի տարուայ վերջը՝ նաև թերմիններով. ծանօթութիւն կէտադրական րոյսը նշաններու հետ:

3. Գրաւոր

Ճիշտ արտագրութիւն, թելագրութիւն, գրել գոյրրածը: Գրաւոր պատասխաններ ուսուցչի առանձին հարցերուն:

Դ. Դասարան (Շարաթական 6 ժամ)

1. Կարդալ-գրել

Պէտք է ուշադրութիւն դարձնել, որ յօդուածները կարդալու առին, աշակերտները կարողանան սահուն և մաքի համեմատ շեշտադրութեամբ կարդալ: Անոնք պէտք է կարողանան ճիշտ նախադասութիւններով ազատ արտայայտել իրենց մտքերը, ճշտութեամբ պէտք է պատմեն տրված յօդուածներու բովանդակութիւնը: Պէտք է կարճ, մատչելի ու տանաւորները իւրացնեն, գոյ ընեն և պատմեն պարունակութիւնը՝ ուսուցչի տուած հարցերու օգնութեամբ:

2. Քերականութիւն

Ամբողջ աչքութենի տառերու անունները, տառերու թուական նշանակութիւնը մինչև Ժ (10):

Տողադարձի պարզ կանոնները, եզակի և յօդուակի, յօդուակի կազմուիլը, պարզ և բարդ բառեր, նախադաս և յետադաս մասնիկներու մասին հասկացողութիւն:

Աւարկայ.— Գոյականի փոփոխութիւնը հարցերով, յատուկ և հասարակ անունները, յօդի մասին հասկացողութիւն:

Գործողութիւն.— Ներկայ, անցեալ և ապառնի: Որակիւթիւն, անկանի գոյականի հետ և առանց գոյականի, անձնական գերանուններ, ենթակայ, լրացուցիչ և ստորոգիչ:

Պարզ նախադասութիւններու վերլուծումը թերմիններով:

3. Գրաւոր

Արտագրութիւն, թելագրութիւն, սովորուած յօդուածներու ամփոփ փոխադրութիւն: Գրել ինքնուրոյն կազմած նախադասութիւններ:

Դ. Դասարան (Շարաթական 6 ժամ)

1. Կարդալ-պատմել

Աշակերտները պէտք է կարողանան ճիշտ առուգանութեամբ և տահուն կարդալ աւելի բարդ յօդուածներն ու իւրացնեն պարունակութիւնը: Պէտք է կարողանան նոյնպէս չափական բանաստեղծական գրուածքներու բովանդակութիւնը պատմել:

2. Քերականութիւն

Հոմանիշ բառերու նշանակութիւնը և ուղղագրութիւնը: Կէտադրութիւն համաձայն նախադասութեան: Գոյականներու կանոնաւոր հոլովումը, բայերու կանոնաւոր խոնարհումները: Տարբերել նաև խօտքի հետեւեալ մասերը՝ գերանուն, թուական անուն, նախադրութիւն, ձայնարկութիւն, մակրայ, չաղկապ սևի խնդիր և բնութեան խնդիր: Ընդարձակ և միաւորեալ նախադասութիւններ:

3. Գրաւոր

Աւելի ընդարձակ թելագրութիւն և փոխադրութիւն, շարադրութիւն թէ անցած յօդուածներէն և թէ աշակերտներու աւօրեայ կեանքէն վերցուցած՝ դասարանի մէջ մշակուած ծրագրով: Նամակներ, ընկալադիր, պաշտօնագիր, խնդրագիր և հեռագիր:

Ե. Դասարան (Շարաթական 6 ժամ)

1. Կարդալ-պատմել

Ընդարձակ յօդուածներ կարդալ իւրացնել և բովանդակութիւնը ազատ պատմել յօդուածը բա-

ժանել իր բաղկացուցիչ մասերուն : Յոգուածք հաւատածակ՝ տարբերելով էականը երկրորդականէն : Գոց ըրած ոտանաւորի բովանդակութիւնը ազատ և արձակ պատմել, համառօտ ծանօթութիւն հեղինակներու մասին :

2. Քերականութիւն

Անկանան հոլովումներ, անկանոն խոնարհումներ, ղերանուններու հոլովումները :

Տարբերել զլիսաւոր նախադասութիւնը երկրորդականէն : Երկրորդական նախադասութիւններու տեսակները :

3. Գրաւոր

Թեղադրութիւն, փոխադրութիւն և չարադրութիւն աշակերաններուն մատչելի նիւթերու մասին, ուսուցչի տուած որոշ ցուցմունքներու համաձայն :

Զ. Դասարան (Շարաթական 6 ժամ)

1. Կ սրբալ գրնի

Բացատրել և պատմել բնդարձակ և դժուար յօդուածներ : Կարգալ և հասկնալ արեւելեան բարբառով գրուած պարզ հատուածներ և բովանդակութիւնը պատմել մեր գրական լեզուով : Գոց բնիկ տրեւմտեան և արեւելեան բարբառներով գրուած ուտանաւորներ : Ծանօթութիւն տալ գրարար լեզուի մասին :

2. Քերականութիւն

Բառակազմութեան զխտակցօրէն ըմբռնումը, բայանուն, բայածական, տէրրայի :

Բարդ նախադասութիւններ, երկրորդական նախադասութիւններու կրճատումը :

Արեւելեան աշխարհարարի քերականական ձեւերը ըմբռնել արեւմտեան աշխարհարարի համեմատութեամբ և օգնութեամբ :

Անցած ամբողջ քերականական նիւթի սխառմատիւր զգոտուորութիւնը :

3. Գրաւոր

Ինքնուրոյն չարադրութիւններ ուսուցչի տուած թեմաներու մասին՝ աշակերտներու սովորած առարկաներէն և չըջապատող կեանքի երեւոյթներէն :

ԻՐԱԶՆՆՈՒԹԻՒՆ

Ա. Դասարան (Շարաթական 2 ժամ)

1. Դասարան :
2. Դասարանի մէջ գտնուող իրերը :
3. Աջ ձախ վերեւ, ստաջ, կտու :
4. Բակ (սանդուխ, պարտէզ, եթէ կայ), սահման :
5. Արեւ, լոյս և ստուեր, արեւի ծագիլը, մայր մրտնկը, առաւօտ, կէսօր, երեկոյ, գիշեր, կէս գիշեր :
6. Դպրոց, փողոց :
7. Ընտանիք՝ անդամներու զերը և փոխադարձ յարարելութիւնը — հայր, մայր, պապ, տատ, ծառայ, աղախին :
8. Ընտանի կենդանիներ — ձի, էշ, ջորի, կով, եղ, գոմէշ, ոչխար, այծ, շուն, կատու, մեղու, շերտ (եթէ կայ) :
9. Թռչուններ (հաւ, սագ, բաղ, հնդկահաւ, ճնճղուկ, աղաւնի, ծիծեռնակ, աղաւ) :
10. Խոտ, ծաղիկ, բանջար, ծառ, պարտէզ, այգի, անտառ :
11. Դաշտ, բլուր, սար, հովիտ, ձոր :
12. Ագրիւր, առու, գետ, գետափ (կամուրջ, ջրաղաց, եթէ կայ), լճակ (եթէ կայ) :
13. Ամպեր, ծիածան, որոտում, փայլակ, կայծակ, քամի, փոթորիկ :

14. Գործչի ցօղ կղեամ՝ անձրեւ, ձիւն կարկուտ ստույց :
15. Տարուայ կղանակները, ամիսները չարթուայ օրերը, օրուայ ժամերը, ժամացոյց :
16. Արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս և հարաւ :
17. Աստղեր, լուսին, ծնունդ լուսնի կիսալուսին լրումն լուսնի :
18. Այգեքաղ, գինեգործութիւն, դաշտային աչխատանք :
19. Ազգակցական անուններու բացատրութիւնը — քեռի, տար աներ, տագր, ևայլն :

Բ. Դասարան (չարաթական 2 ժամ)

1. Լոյս, ճրագ, լուսեր, լամպ, մոմ, ձէթ, քարիւղ :
2. Կրակ, բոց, ջերմութիւն, կերակուր, եփելը, սենեակ տաքցնելը :
3. Այրուող նիւթեր՝ փայտ, ածուխ, քարածուխ, մոխիր, վառարան :
4. Գործածական դրամներ :
5. Յամաքային ճանապարհներ՝ չաւիղ, կածան, ձիուսայլի ճանապարհ :
6. Խճուղի, երկաթուղի :
7. Զրային ճանապարհ՝ նաւակով, նաւով, չոզենաւով (եթէ կայ) :
8. Քաղաք, գիւղ, անոնց թաղերը :
9. Քաղաքի նշանաւոր շէնքերը, եկեղեցիները, թատրոն, գործարան, ևայլն :
10. Պատմական յիշատակարաններ, արձան, արձանադրութիւն :
11. Վանք, դղեակ, ամրոց, գերեզմանատուն, աւերակներ :
12. Մարդ — արտաքին նկարագրութիւն, անունը, մաքրութիւն, աւուղջապահութիւն, զգեստ, անկողին, ամանեղէն :

13. Երկրագործութիւն՝ հողի մշակումը — վարել, ցանել, հնձել, կտակել, աղալ ևայլն :
14. Գործիքներ՝ գութան, խոփ, մանգաղ, գերանդի, կամ, թի, կղան ևայլն :
15. Մշակելու հացահատիկներ՝ ցորեն, դարի, կորեկ, բրինձ, կղիպտացորեն, բամպակ, վուշ ևայլն. լուրիա, սոխ, կաղամբ, վարունգ, ձակնդեղ, սեխ, ձմերուկ, գետնախնձոր, պամիա, պղպեղ :
16. Խաշնարածութիւն՝ բուրգ, կաթ, մածուն, սեր, իւղ, պանիր, ևայլն :
17. Որսորդութիւն՝ որսի շուն — բարակ, որսի կենդանի — նապատառ, եղջերու, աղաւնի, կաքաւ — նաւ գայլ, աղուէս, արջ :
18. Զկնորսութիւն՝ կարթ, ցանց, ուսկան, օշխ (թաւրի), ձուկ որսալու տեղական կղանակները :
19. Տեղական սովորական ձկներու տեսակները :
20. Գիւղի կամ քաղաքի չրջակայքը՝ դպրոցական ճանապարհորդութիւն :
21. Պարագմունք, արհեստներ և արհեստանոցներ, գերձակ, կօշկակար, հացթուխ, դարբին ևայլն :

LIMBA ROMANA

Clasa I. (6 ore pe săptămână)

Numele de botez și de familie ale fiecărui copil, numele părinților și ocupațiunea lor; locuința părinților; numele fraților, surorilor și rudelor mai de aproape.

Orientarea elevilor în spațiu: dreapta, stânga, înainte, înapoi, sus, jos, în mijloc, deasupra, dedesubt, aproape, departe. Istorioare prin care se învederează foloasele învățaturii. Istorioare prin care se arată foloasele ascultării și ale iubirii de ordine. Istorioare și consilii privitoare la foloasele curățeniei. La regulata frecventare a școalei, la iubirea părinților și la respectul către cei mai în vârstă. Numele iusuririlor și întrebuințarea lucrurilor din școală și a celor mai principale obiecte din casa părintească, din bucătărie, curte și grădină.

În cele trei săptămâni următoare se vor face exerciții pregătitoare pentru citire și scriere, făcându-se paralel:

1. Desfacerea propozițiilor în cuvinte și vederea dreaptă la scris, așezarea plăcii, ținerea condeiului de piatră;

2. Desfacerea cuvintelor în silabe linii subțiri și groase cârlige, bastoane culcate, în picioare aplecate la dreapta și la stânga, frânte împreună mergătoare (paralele), continuându-se desemnarea de figuri simple, atât cu linii drepte ca: o scară, o masă, o cumpănă de fântână etc., cât și cu linii curbe.

3. Desfacerea cuvintelor, mai întâi monosilabe apoi cu mai multe silabe, în sunete, linii ovale și șerpuite aplicate la câteva figuri usoare

Observațiuni. 1. Exercițiile enumerate până aci se înțelege că trebuie să alterneze în fiecare zi unele cu altele (afară numai de cele dintâi: numele de botez și de familie), deci în fiecare zi o istorioară sau două mici cântări, desemnare numărare, nelipsind firește nici cunoscutele mișcări la comandă pentru sculere și ședere mișcări de brațe etc.

2. Toate răspunsurile la întrebările institutorului vor fi date de elevi lămurit, cu voce tare, însă fără a striga și în propozițiuni scurte;

3. Cu ocazia desfacerii propozițiilor în cuvinte, a cuvintelor în silabe, etc. nu se va de definițiunea acestora:

4. După aceste patru săptămâni încep lecțiunile după abecedar, pentru care nu se dă o programă analitică, deoarece învățătorul trebuie să se țină lecție cu lecție de abecedarul introdus.

Exerciții intuitive. Școala. Numirea, observarea și descrierea obiectelor din clasă din punctul de vedere al formei al părților din cari se compun, al materialului din cari sunt formate și al foloaselor ce aduc (scopul pentru care sunt făcute).

Casa părintească. Descrierea obiectelor din casă (pat, masă, scaun, dulap, ladă, oglindă, etc.) din punctul de vedere al formei, al părților din cari se compun, al materialului din cari sunt formate și al foloaselor ce aduc (scopul pentru cari sunt făcute).

Comparație între școală și casa părintească (în ce părți se aseamănă și în ce părți diferă; compararea câtorva obiecte din școală cu unele din casa părintească).

Animalele văzute în casa părintească: pisica, câinele, etc. comparete între ele.

Animalele de curte: calul, boul, vaca, oaia, porcul, găina, etc. cum sunt și ce foloase aduc.

Pomii din grădină: mărul, părul, prunul, ci-reșul.

Minerale: creta și sarea.

Fenomene ale naturei: Scurte convorbiri făcute cu ocaziunea întâmplării celor mai însemnate fenomene, precum: nor, ploaie, ceață, zăpadă, ghiață, deprinzând pe copii a le observa ei înșiși, când se ivesc și a comunica apoi în clasă cele observate. Nu se va da explicarea cauzală a acestor fenomene.

Impărțirea timpului: ziua, ora, minutul, săptămâna, luna, anul. Răsăritul și apusul soarelui.

Exerciții de citire. Citirea se face rar, cu rostirea lămurită și fără a striga. Explicațiuni potrivite cu priceperea copiilor, asupra fiecărei bucăți citite.

Exerciții de scriere și copiere în clasă. Formarea de propozițiuni simple despre ființele și lucrurile cunoscute.

Din semnele de punctuațiune se va arăta întrebuițarea punctului. Se va avea grijă specială pentru scrierea corectă. Povete igienice cu privire la scris.

Exerciții de memorie și libera reproducere. Se vor citi din abecedar mici poezii și narațiuni scurte. Institutatorul le explică prin întrebări și răspunsuri.

Poeziile se învață de elevi în clasă pe de rost sub conducerea institutorului. La recitare se va da o deosebită atențiune pronunțării și mai cu seamă accentuării după înțeles. Narațiunile se vor

reproduce de elevi cu cuvintele lor. în propozițiuni scurte și clare.

Clasa II. (6 ore pe săptămână)

Trimestrul I. a) Citirea. La bucățile descriptive se insistă mai mult asupra citirii curente. Bucățile cu conținut moral istorioare povești, legende, fabule) și în deosebi acele ce vor servi ca exerciții de memorie și reproducere liberă, se tratează în modul următor: înainte de a se începe lectura, se face o introducere menită a deștepta interesul elevilor pentru bucata în chestiune; bucata de citire se divide în mai multe părți după întinderea ei, iar fiecare parte se explică prin întrebări și răspunsuri; se reproduce de elevi și se reduce la momentul său principal; pe baza momentelor principale astfel scoase la iveală, se reproduce întreaga bucată pe înțeles și ce scoate din ea, când cu prinsul bucății permite o povăță sau un precept moral.

Notă — Bucățile de lectură vor fi tratate în cartea de citire fără întrebări și rezumate

b) Scrierea și exerciții gramaticale, copieri și compuneri. Copieri din cartea de citire. Formarea de propozițiuni ale căror subiecte vor fi numele ființelor și lucrurilor deja cunoscute. Scrierea acestor prepozițiuni de elevi după dictarea institutorului, avându-se o deosebită grijă pentru ortografie și punctuație

Deosebirea subiectului și a predicatului în aceste propozițiuni, ale căror predicate vor fi stările, lucrările sau însușirile deja cunoscute ale ființelor și lucrurilor învățate, au tendința de a

largi cunoștințele elevilor. Prin căutarea de noi predicate. Scrierea lor ca mai sus.

Din punctuație: punctul, virgula, semnul întrebării și al strigării. Întrebuințarea lor se va arăta ocazional, la tratarea propozițiunii.

c) *Exerciții de memorie și liberă reproducere.* Mici poezii cuprinzând pilde și povești morale, istorioare în versuri, fabule. Recitarea versurilor fiind menită a cultiva memoria, institutorul va priveghia în școală ca poeziile să fie învățate pe de rost întocmai; iar din reproducerea versurilor el va constata felul cum a înțeles și cât și-a însușit elevul din cele memoriate. Ca exerciții de liberă reproducere vor servi mai cu seamă mici istorioare în proză și narațiuni.

d) *Exerciții intuitive.* 1. Grădina.— Mărul, prunul, nucul, vița de vie, fasolea, ceapa, varza, sfecla, castravetele, pepenele: Compararea lor și grupările ce se pot face.

2. Animalele domestice.— Câinele, pisica, calul, boul, oaia, porcul, găina, curca, găscă și rața, cum sunt, cum trăesc, ce foloase aduc. Compararea și gruparea lor.

3. Omul.— Vârțile cari alcătuiesc la exterior corpul omului: capul, trunchiul, picioarele și mâinile.

Enumărarea simțurilor. Exercițierea lor. Distingerea corolilor, dictingerea dintre sunet și zgomot; cald și rece; aspru și neted; ușor și greu; vârtos și moale; dulce, amar, acru și sărat.

Notă.— Subiectele tipărite cu litere mai mici nu se vor lua ca tipuri aparte de descriere, ci se vor compara numai cu cele precedente lor.

Trimestrele II și III. 3) Cetirea. Se tinde din ce în ce mai mult la cetire curentă și cu înțeles.

Explicările date bucăților cu conținut moral și în deosebi acelor care sunt destinate a servi drept exerciții de memorie și liberă reproducere, se vor lărgi tot mai mult. Cu privire la tratarea acestor bucăți se va urma întocmai ca în trimestrul I.

b) Scrierea, exerciții gramaticale, copieri din cartea de citire și compuneri. Elevii vor începe în al doilea și vor urma și în al treilea trimestru a scrie mai întâiu de pe carte, și apoi fără carte și fără ajutorul institutorului, unele din micile poezii învățate pe de rost.

În trimestrul al III-lea, elevii vor mai fi obișnuiți cu deosebire a face simple notări în scris asupra însușirilor, asemănarilor și diferențelor ființelor și lucrurilor cunoscute.

În trimestrul II. Pe baza bucăților de citire și a exemplelor alese de institutor, se vor deprinde școlarii a cunoaște substantivul, adjectivul și pronumele.

În trimestrul III. Verbul. Se vor distinge cele trei timpuri principale ale verbelor: prezentul, trecutul și viitorul.

c) *Exerciții de memorie și liberă reproducere.* Pe lângă exercițiile de memorie din trimestrul I, se vor învăța în trimestrul II proverbe, menite a servi ca învățăminte și îmboldiri pentru viața activă și onestă.

În trimestrul al treilea se vor învăța pe de rost, în clasă și împreună cu institutorul, poezii naționale și narațiuni în proză, unele și altele distribuite pe roluri când cuprinsul se potrivește pentru o asemenea distribuire. (Declamația și mica sunt oprite).

Ca exerciții de liberă reproducere, servesc diferitele bucăți de lectură, narațiuni și istorioare în proză, precum și acele legende istorice cari nu urmează a fi învățate pe de rost la studiul istoriei.

La exercițiile de memorie și liberă reproducere se va insista ca rostirea să fie limpede, accentuarea justă după înțeles și frumoasă, fiindcă numai astfel se va înlesni și deslegarea limbei elevilor, pe lângă cultivarea imaginației și a priceperii lor.

Trimestrul II. a) *Exerciții intuitive.* Pădurea: Stejarul, fagul, bradul, lupul, vulpea, ursul, iepurele. Vânătoarea și timpul de vânăre.

Stufișul și balta. Rață sălbatică, gâsca sălbatică. Vrabia, rândunica, privighetoarea, cioara, uliul, cucuveaua. În cartea de citire să se arate foloasele câtorva păsări pentru agricultură, ocrotirea lor și a cuiburilor.

Trimestrul III. Lunca și orângul. Salcia. Râul. balta, lacul, mlaștina. Șarpele, broasca, barza. Crapul, știuca, racul și lipitoarea. Se va spune cum sunt, cum trăesc și ce foloase sau pagube aduc. Compararea și gruparea lor. Pescuitul și timpul de pescuire.

Melcul, lăcusta, albina, viespea, păianjenul. Cum sunt, cum trăesc și ce foloase sau pagube aduc. Compararea și gruparea lor.

Plante otrăvitoare: Cucuta, laurul și măsleărița.

Plante medicinale: Mușetelul sau romanița, isma sau mînta și coada soricelului.

Câmpul: Sulfina, trifoiul, liliacul, ardeiul, câr-

țița (Lectură din cartea de citire privitoare la foloasele acestor animale). Cărbușul, coropișnița, șoarecele, fluturele. (Lectură din cartea de citire privitoare la pagubele aduse agriculturii).

Clasa III. (5 ore pe săptămână)

a) Cetirea. Se aleg bucăți de lectură mai întinse și mai variate, cuprinzând descrierea regiunilor celor mai frumoase din țară și bucăți literare cu subiecte din istoria națională. Înțelesul se lasă tot mai mult pe seamă elevului, deși sub conducerea institutorului. Cetirea va fi sigură, corectă și expresivă.

Modul de tratare a bucăților de citire, ca la clasa II.

b) *Scrierea și exerciții gramaticale.* Copiere și dictare din cartea de citire. Narațiuni. Expuneri în scris asupra excursiunilor făcute, încercări de epistole familiare.

Din punctuație: Două puncte, semnul citării.

În trimestrul I. Substantive proprii și comune. Numeralul.

În trimestrul II. Genul și numărul substantivelor, adjectivelor și pronomelor. Articulația substantivelor și adjectivelor. Pronumele personale.

În trimestrul III. Propozițiunea dezvoltată cu atribut și compliment. Acordurile în general. Lămurirea dificultăților ortografice, prin exemple aflate în exercițiile ortografice. (Se va observa ortografia academiei).

Repetarea materiei învățate în aceste trei trimestre.

Notă. În tot cursul anului se vor exercita copiii a găsi cuvintele de aceeași familie.

c) *Exerciții de memorie și liberă reproducere*

Poezii didactice descriptive (pastelului) și poezii lirice scurte. Poezii eroice și naționale Recitări împărțite pe roluri Cele scurte se învață în clasă, ca exerciții de memorie iar poeziile mai lungi se explică și servesc ca exerciții de liberă reproducere. Fabulele, parabolele, basmele, alegoriile, dialogurile, etc. mai ales cele întâmpinate în cartea de citire, precum și scurte notițe biografice asupra autorilor poeziilor învățate servesc numai ca exerciții de liberă reproducere. Atât pentru exercițiile de memorie, cât și pentru cele de liberă reproducere, servesc normele arătate la clasa II.

Observare. Compunerile, în număr de șase pe trimestru, se vor lucra în clasă sub privegherea institutorului. În fiecare trimestru se vor da mai multe teme de lucru acasă, în scopul aplicării și exercitării regulilor gramaticale învățate.

Temele vor fi cât se poate de scurte, iar numărul lor va fi proporțional cu timpul disponibil. Institutorul va căuta să nu răpească prea mult copiilor din timpul afară de școală, necesar liberei lor dezvoltări.

Termele date pentru acasă trebuie să fie prece-date de alte lucrări analoage în timpul orelor de clasă, înlesnindu-se astfel executarea lor. Toate compunerile și temele se vor corecta cudeamăntul de institutor.

—•••••

Clasa IV. (7 ore pe săptămână)

a). *Cetirea* se aleg din cartea de Cetire bucăți literare, cu subiecte din istoria națională descrieri de regiuni frumoase, din țară și din țări străine, precum și bucăți în cari se descriu industriile mai însemnate de la noi; de asemenea balade cu deosebire naționale, Se insistă asupra cetirii corecte curente și expresive.

b). *Scrierea și exerciții gramaticale.* Copiere și dictare. Transformări de diferite genuri de poezii în proză. Copozițiuni prin imitațiune după bucățile cetite în clasă. Descrierea excursiunilor făcute de școlari împreună cu institutorul lor. Exerciții practice pentru facerea de scrisori de tot felul: către părinți frați surori, rude, amici, superiori de urări de mulțumiri de afaceri, chitanțe, inscripțiuni, contracte, petiții, anunturi telegrame.

Toate aceste compuneri se lucrează de elevi în clasă după ce mai întâi institutorul va fi dat toate îndrumările necesare. Observarea erorilor din compunerile cercetate de institutor de afară de orele de clasă se face într-o oră specială, în fie care săptămână.

În trimestrul I: pe baza bucăților din cartea de lectură precum și a exemplelor aduse de institutor, se va repeta propozițiunea dezvoltată cu atribut și complement.

La complementele se va stărui numai ca elevii să știe dea seama de serviciul pe care îl îndeplinesc în propozițiune diferite feluri de complimente fără a insista de loc asupra numelor ce ele poartă.

În trimestrul II: Deosebirea frazei de propozițiune (verbul când servește ca predicat și când nu servește ca predicat, spre a cunoaște propozițiunile din frază).

Cunoașterea propozițiilor principale și a celor subordonate.

In trimestru III: Punctuația. Se face repetiție generală a tuturor cunoștințelor gramaticale dobândite până aci.

Nota. În tot cursul anului se vor exercita copiii a găsi cuvintele de aceeași familie. Nu se vor preda felurile propozițiilor principale și subordonate. Se va distinge însă grupa subiectului și a atributului, predicatului și a complementului.

a) Exerciții de memorie și liberă reproducere, Poezii eroice Naționale, servind ca ilustrațiuni la în vățămintul istoriei patriei. Poezii lirice, ode, imnuri, balade. Recitare pe roluri de câte ori cuprinsul bucății se potrivește pentru o asemenea distribuire. Scurte notițe biografice asupra autorilor poeziilor învățate. Proverbele dezvoltate și explicate de institutor prin istorioare reproduse de elevi sub privegherea sa.

Maxime din cari reies consecințele morale pentru viața practică, pentru faptul că servesc drept titluri de istorioare pregătite și potrivite de institutor, la anume împrejurări și cari sunt reproduse apoi de școlari cu cuvintele lor.

Observare. Vezi la clase III observarea finală.

CLASA V (8 ore pe săptămână)

1. *Citire.* a) Proză. Câteva povești și basme românești (scurte, cu acțiune simplă); mituri și tradiții antice (d. ex.: Odobescu, Ispirescu, etc.); legende și tradiții românești (Ion Neculae, Frâncu-Condrea; I. F. Marian, etc.) portrete biografice de oameni mari din istoria antică și din istoria patriei; schițe etnografice; descrieri de călătorii, pe cât se poate în legătură cu programa de istorie și cu cea de geografie din această clasă! lecturi din științele naturale (viața plantelor și a animalelor). Fabule în proză (Esop, Fedru, etc.) Schițe din viața copiilor și în special a școlarilor. Scurte povestiri cu subiecte din viața animalelor și a plantelor.

b) Poezii. Scurte poezii epice, cu deosebire balade populare și din literatura cultă (de preferință Bolintineanu). Câteva poezii lirice-eroice. Fabule în versuri (d. ex.: Donici.)

Lectură particulară (acasă). "Robinson". Descrieri de călătorii. Povești istorice. Schițe din viața școlarilor.

2. Exerciții de vorbire. Expunere orală, neîntreruptă, a cuprinsului bucăților citite. Recitări de poezii din manualul clasei (cel mult 4 bucăți scurte de fiecare elev, în tot cursul anului).

3. Lucrări scrise. Copiere de bucăți foarte scurte (5-6 rânduri) din cartea de citire. Dictate (de bucăți scurte) cu scop ortografic și gramatical (în cele d'întâi 2 bimestre pe săptămână, mai târziu 1 la 2 săptămâni). Scriere din memorie a poezilor mai scurte învățate pe din afară. Reproducere din memorie a cuprinsului unor bucăți scurte, dintre cele citite și analizate în clasă.

Notă. Toate aceste lucrări vor fi făcute de elevi numai în clasă și corectate de profesor în

aceiași oră. Lucrările scrise acasă sunt interzise pentru clasa aceasta.

3. Gramatica. a) Sintaxă. Propoziția simplă. predicat, subiect, acordul lor). Felurile propozițiilor simple (afirmative, negative, întrebătoare, exclamative și imperative: simplă distingere a lor). Propoziție dezvoltată. Determinarea subiectului: atributul exprimat prin adjectiv și cel format de un substantiv în genitiv. Complinirea verbului: printr' un substantiv (în acuzativ în dativ și cu prepoziție) și printr'un abverb (loc, timp și mod).

În legătură cu sintaxa, punctuația (· ? !), în mod practic.

b) Morfologia. Distingerea treptată a felurilor de cuvinte (simplă numire a lor, cu prilejul citirii). Deosebirea între cuvintele flexibile și cele neflexibile. Numere, cazuri, genuri. Deosebirea între substantive proprii și comune. Articolul enclitic. Pronumele personale și cele posesive. Deosebirea celor 4 conjugări după terminarea infinitivului. Ideia de persoană, număr și timp: prezentul, trecutul (imperfect, mai-mult-ca-prefect), viitorul (formele cu „voiu...” și cele cu „am să...”). Idem de mod (indicativ, imperativ, conjunctiv, optativ, infinitiv participiu). Adverb de loc timp și mod. Compararea adjectivelor și a adverbilor. Prepoziții (câte-va, mai des întrebuințate).

Notă. În tratarea chestiunilor de gramatică se va pleca totdeauna de la o propoziție întreagă, arătându-se valoarea unei părți în legătură cu celelalte și rostul cuvintelor în exprimarea unei cugări. La sintaxă se va începe cu predicatul (format de un verb predicativ). Pretutindeni vor fi luate în seamă numai formele simple, ușor de prins; forme rare sau „neragulate,” nu. Regulele se vor repro-

duce de elevi liber, nu se vor învăța pe din afară. Profesorul poate varia ordinea tratării chestiunilor și, la nevoie poate anticipa ceva din clasa următoare, în mod excepțional.

CLASA VI (8 ore pe săptămână)

1. Proză. Proză și poezii ca la clasa V (se înțelege, alte bucăți d. ex.: I. Creangă „Cinci pâni,” N. Gane: „Stejerul din Borzești,”]. Un colind. Să va pune mai mult temelie pe lecturi istorice și schițe etnografice (în deosebi privitoare la evul mediu). Lecturi după fenomene și produse ale naturii, uneori cu aplicațiuni la industrie (d. ex.: despre petrol, etc.) Schițe din viața socială (d. ex.: plutăria, lemnăria, viața comercială, meserii, etc.). Descrieri de călătorii. Povestiri epice, simple ca acțiune.

Lectură particulară. Vieți de oameni vestiți, d. ex.: „Viața lui Mihai Viteazul,” de Ispirescu; „Ioana d'Arc,” de Odobescu O colecție de povestiri populare (alese), din toate regiunile românești.

2. Exerciții de vorbire. Ca la clasa V.

3. Lucrări scrise. Dictate (ca la clasa V). Reproducere liberă de povestiri scurte. Narațiuni după povestiri epice (nu „transformări de poezie în proză,”). Scurte scrisori familiare.

Notă. Toată lucrările scrise vor fi pregătite în clasă, de clasa întreagă, ajutată de profesor. Bucata care se dă de povestit sau reprodus liber să fi fost prealabil citită, analizată și povestită oral de elevi, de multe ori. Scrisorile de asemenea. Lucrările vor fi făcute mai ales în clasă; acasă, cel mult una la două luni.

4. Gramatică a) Sintaxă. Propoziția dezvoltată. Deosebitele feluri de attribute: apozitia. Predicatul verbal și nominal. Compliniri multiple (subst. sau pronume în dativ + acuzativ, etc. subst + adverb, două adverbe, sau locuțiuni adverbiale). Înlocuirea prin propoziții simple dezvoltate: fraza. Ideia de coordonare și sudordonare a prepozițiilor.

Notă. Se va căuta a se da elevilor siguranță în deosebirea propozițiilor principale de cele secundare — fără arătarea felurilor acestora din urmă.

b) Morfologie. Felurile de declinare substantivelor și adjectivelor [după terminări]. Felurile articolului: Pronumele demonstrative, relative și întrabătore; declinarea lor. Numeralesle cardinale și ordinale. Verbe impersonale. Adverbe și locuțiuni adverbiale [continuare dela clasa V]. Ideia de verb activ și pasiv, transitiv și intransitiv, predicativ și ajutător. Forma perifrastică a m. mult ca perfectul. Viitorul anterior. Deosebirea formelor de persoana III-a plural la prezentul indicativului la verbele de conjugarea I [precum și la cele terminate în-rî] față de verbe da alte conjugări. Conjunecțiile mai des întrebuințate. Prepoziții [continuare dela clasa V].

Câteva exemple de formarea cuvintelor prin derivare și compunere. Câteva familii de cuvinte. Deosebirea dintre câțeva sinonime.

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ

Ա. Դասարան (Շաբաթական 3 ժամ)

1. Ընթերցանութեան զիրքը պէտք է պարունակէ կարճ կտորներ. փափաքելի է որ առաջինները 3—4 տողէն աւելի չըլլան. պէտք է սկսիլ արտայայտելով կարճ և պարզ հրահանգները այնպիսի գործողութեանց, զորս կարելի է կատարել դասարանին մէջ (կլկեր նստիլ, դէպի գրատախտակը երթալ, զիրքը բանալ և ապէն). յետոյ պիտի շարունակուի բարդ կտորներով, բոլորն ալ կարճ և զիւրին հրահանգներ, առաւելագէտի մասին զպրոցական կեանքի (դասարան, զպրոց, խաղեր, և ապէն), բնտանեկան կեանքի (տուն, բնտանիքի անդամներ, առաւօտեան զարթոնք, ճաշ, պտոյտ և ապէն), բնտանի անասուններու, հանրածանօթ բոյսերու, բնական յաճախադէպ երեւոյթներու և տարուան եղանակներուն:

2. Առաջին ընթերցանութիւնները (2 շաբաթ) պէտք է ըլլան բերանացի, մէկ կողմ զնելով զիրքը և ընելով կարգ մը գործողութիւններ զորս կը կատարէ ուսուցիչը բարձրաձայն ըսելով նաև ըրած գործողութիւնը (je me lève, je m'assieds): Աշակերտները պէտք է կրկնեն յետոյ անհատապէս՝ թէ շարժումով և թէ խօսքով: Ուսուցիչը պէտք է ընտել մտէնէն աւելի լաւ արտասանողը, որպէս զի կարենայ օգտուիլ անկէ ուսուցանելու համար միւսներուն: Յետագայ դասերու մէջ ընթերցանութեան պիտի անցնուի՝ հատուածը բերնուց կատարուելէ վերջ:

3. Ընթերցանութիւնը նպատակ ունի բնագրին մէջ իսկ ճանչցնել՝ այն բառերը որոնք արդէն ծանօթ են խողութեամբ և արտասանութեամբ: Աչքի վարժութենէն յետոյ, մանուկը պէտք է միացնէ բառերուն տեսողական պատկերը խողականին և նաև շարժիչ պատկերին հետ:

Ընթերցանութեան մասին գիտողութիւններէն զուրա՝ ուսուցման ուրիշ եղանակ մը պէտք չէ որդեգրուի: Ուսուցիչը պէտք է կարգայ բարձրաձայն և բացատրէ, և պէտք է աշակերտները հրաւիրէ անհատապէս կրկնելու և պարագային համեմատ հաւաքաբար:

4. Պէտք չէ ձեռնարկուի գրաւոր վարժութիւններու մինչև որ պատրաստ չըլլայ ընթերցանութեան կամ բերանացի ուրիշ վարժութիւններու շնորհիւ: Ուսուցչին հակողութեան ցակ և անոր թերազրութեանց համաձայն, աշակերտները պէտք է ընդօրինակին տեսարակի վրայ, որքան կարելի է յաճախ կարգացուած հասուածք: Փափաքելի է որ այս աշխատութիւնը չտեւէ քառորդ ժամէն աւելի, Ա. դասարանը մասնաւորաբար վերապահուած ըլլալով ականջի և ձայնական գործարաններու դաստիարակութեան:

5. Վարժութեանց տոթիւ պէտք է անհրաժեշտ ճշգրիտ գիտողութիւնները ըլլան զոյականի, որակականի և թուականի յօդին, վերջաւորութեան և յոդանակին մասին:

Ընթերցանութենէն պէտք է անջատուի յաճախ կիրարկուած բայերու ձևերը — սահմանադրական ներկայ, անկատար, անցեալ կատարեալ ապտոնի:

Երրորդ կիսամեակին կարելի է խմբովին կամ անհատաբար կատարել բերանացի հրահանգներու կիրարկութիւնը, բնագրին մէջ հանդիպած բայերուն մասին վերլուծում կատարելով միեւնոյն ատեն բոլոր անձերը միասին:

6. Առաջին և երկրորդ դասարանի աշակերտներուն տունը կատարելիք գրաւոր ոչ մէկ աշխատանք պէտք է տալ: Ակնելով երկրորդ կիսամեակէն ամիսը երկու անգամ, առատաւելին վեց կարճ հրահանգներ պարունակող կտորներ պէտք է վերլուծուին:

Բ. Դասարան (շաբաթական 4 ժամ)

Ա. Ընթերցանութեան դասագիրքը պէտք է պարունակէ կարճ կտորներ, նախորդ դասարաններէն աւելի կատարելագործուած, յստկացուած աստիճանաբար ընդլայնելու աշակերտներու ծանօթութեան շրջանակը և մանաւանդ բառերու պաշարը: Այս կտորները պէտք է ըլլան ի մասին քաղաքի և գիւղի մէջ կեանքի, արհեստներու, հայրենիքի, երկրի, վայրենի անասուններու, աշխարհագրական երեւոյթութիւններու:

Բ. Դասարանին մէջ եղած գրաւոր աշխատանքները պէտք է շարունակուին ըստ առաջին դասարանի մէթոտին: Ընդօրինակութեան հետ միասին աշակերտները պէտք է վարժուին թերազրութեամբ գրելու նախապէս կարգացուած հասուածք: Այսպիսի աշխատանք մը պէտք է կատարուի շաբաթը մէկ անգամ և պէտք չէ կէս ժամէն աւելի տեւէ:

Գ. Քերականական գիտողութիւնները պէտք է ռահմանափակուին դերանուններու և որոշիչ անկաններու շուրջ: Պէտք է ըլլան նմանապէս բայերու այն ձևերը որոնք չեն տեսնուած առաջին դասարանին մէջ: Դասարանի մէջ առաջին ընթերցումներու ժամանակ պէտք է կրկնութիւն մը ըլլայ նախորդ դասարանին մէջ սորվուած քերականական ձևերու:

Դ. Ամիսը երկու անգամ պէտք է տրուի սորվելու համար, դասէն զուրա 10-ի չափ հրահանգներ:

Ե. Տունը իբր գրաւոր աշխատանք աշակերտները շաբաթը երկու անգամ որոշ տեսարակի մը մէջ պէտք է ընդօրինակեն դասարանի մէջ կարգացուած կտոր մը: Փափաքելի է որ աշխատութիւնները տեսարակի կէս երեսէն աւելի չանցնին:

Ա. ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գ. Դասարան (Շարաթական 2 դաս)

1. Նախապատմական մարդը.— Հնագույն տարրական գիւտերը — նախնական գործիքներն ու գէշերը (քարէ, բրօնզէ և երկաթէ), կրակ, բնական, հալուած (մանկու և գործելու արհեստները), ամանեղէն (փայտէ, կտւէ և ապակիէ), գարդեր: Պարագմունքներ (որսորդութիւնն խաշնարածութիւն և երկրագործութիւն), փոխանակութիւն (հաղորդակցութեան միջոցներ), գասակարգեր (ազատներ, գերիներ, ստրուկներ և քուրմեր): Բնտանեկան կեանք: Գիր:

2. Հայրենի առաւելներն եւ վէպեր.— Հայկ և Բէյր Արամ, Արայ գեղեցիկ և Շամիրամ, Տիգրան Երւանդեան, Վահագն, Վաղարշակ, Երուանդ Արշակունի, Արտաշէս Աշխարհակար Արտաշէս Բ. և Արտաւազդ, Դաւիթ և Մհեր:

Գ. Դասարան (Շարաթական 2 դաս)

Հայաստանի իրական պատմութեան գլխաւոր կէտերը (գագաթնակէտքը) — Տիգրան մեծ, Տրդատ և Ս. Լուսաւորիչ, Արշակ Բ. և Ներսէս Մեծ, Ս. Սահակ և Ս. Մեսրոպ (Տառերու գիւտը), Կրօնական պատերազմները (Վարդանանց և Վահանանց—իրար հետ միացուցած), Արաբներու արշաւանքը և ոստիկանութիւնը (Նախիջևանի կոտորածը), Աշոտ Ա., Աշոտ Ողորմած և Անիի շինութիւնը; Սելջուկներու արշաւանքը և Անիի վիճակը, Հայ գաղթականութիւնները; Ռուբինեան պետութեան սկզբնաւորութիւնը և Լեւոն մեծագործ; Թաթարներու արշաւանքը և Լէւոնի թիմուր; Շահ Արամ, Դաւիթ բէկ (Ռուսաց միջամբտութիւնը Հայոց գործերուն); Ռուսներու հաստատուիլը Կովկասի մէջ; Հայերու գաղթելը Պարսկաստան:

նէն և Տաճկաստանէն Ռուսաց բաժինը; Ներսէս Աշտարակեցի, Ռուսահայք; Տաճկահայք և Պարսկահայք; Համառօտ տեղեկութիւն նախահայերու մասին — Խալդեր; Ուրարդացիք:

Ե. Դասարան

Ծա՛ռ.— Փակաղծի մէջ առածները պատմական երեւոյթներու կապը պահպանելու համար է; հետեւապէս պէտք է անցնիլ շատ համառօտ:

1. Հայաստանը Հայերու երկնայէն տառ; Սեպագիր արձանագրութիւնները; Խալդեր; Ուրարտացոց թագաւորութեան ուժեղանալը և ընդարձակուիլը; Վանի շինութիւնը; Ասորեստանի ազդեցութիւնը:

2. Հնդկահարապոյցի գաղթականութիւնը; Կիմ մերներու արշաւանքը, Ուրարտուի և Ասորեստանի պետութիւններու անկումը; Հայերեւ երեւալը և հաստատուիլը Խալդերու երկրի մէջ; Խալդերու խառնուիլը Հայերու հետ:

3. Պարսից տիրապետութեան հաստատուիլը Հայաստանի մէջ; Տրդրան և Կիւրոս (ըստ Քսենոփոնի) Հայերու և Կորդուացիներու յարաբերութիւնները; Պարսկական ամրոցները Հայաստանի մէջ; Հայաստանը՝ Պարսից սատրապետութիւնը; Պարսկական լիզուի և զրադաշտական կրօնի տարածուիլը Հայաստանի մէջ; Հայոց գիւղը—ըստ Քսենոփոնի, առեւտուրը—ըստ Հերոդոտի:

4. (Պարսից պետութեան կործանումը Ալէքսանդր Մակեդոնացիի ձեռքով; Սելեւկեան պետութեան հաստատուիլը; Հայերու յարաբերութիւնը Սելեւկեաներու հետ, Արտաշիատ և Զարիադրէս; Հայաստան—երկու թագաւորութիւն:)

5. Տիգրան Մեծ կը միացնէ այդ թագաւորութիւնները և կը զրաւէ հարեւան երկրները; Կռիւ Հոմայեցոյց հետ; Ժողովրդի սէրը զէպի ազգային հե-

թանոսական աստուածները: Արտաշատի դաշնադրութիւնը:

6. (Արտաշէսի սերունդին սպառումը; Հոռմայեցիներու փորձերը հարեւան երկիրներու հարստութիւններէն թագաւոր նստեցնելու Հայաստանի մէջ՝ Տրդատ Պարթև; Տրդատի ճանապարհորդութիւնը Հոռմ («Ոսկէ օր»):

(Հոռմայեցոյ և Պարսից կռիւները սահմանի համար; Հայաստանը Պարսից նահանգ (Սոսրովի սպանութիւնը):

7. Հայոց հեթանոսական կրօնը; Աստուածութիւնները; Ոգիներ; Պաշտամանց տեղեր; Քրմական դասակարգ:

8. Քրիստոնէութեան տարածուիլը Հայաստանի մէջ; Ասորի քրիստոնեաներու ազդեցութիւնը; Ս. Տրդատ և Ս. Լուսաւորիչ քրիստոնէութիւնը՝ պաշտօնական կրօն Հայաստանի մէջ; Եկեղեցւոյ կազմակերպութիւնը; յարաբերութիւնը Կեսարիայի եկեղեցւոյ և բնդհանրական եկեղեցւոյ հետ; Կաթողիկոսութիւն; Կաթողիկոսներու յարաբերութիւնը թագաւորի և նախարարներու հետ; Եկեղեցին Ներսէս Մեծի օրով; Ինքնագլխութիւն կաթողիկոսական աթոռանիստը; Եկեղեցական կայուածքները; Քրիստոնէութեան ազդեցութիւնը Հայերու վրայ:

9. Արշակ Ա. և Պտղ; Ընդհարումներ կաթողիկոսութեան և նախարարներու հետ:

10. Նախարարական կազմակերպութիւնը; Նախարարներու ծագումը; Տանուտէր և Սեպուհ; Նախարարներու յարաբերութիւնը թագաւորի և ուրիշ նախարարներու հետ; Պաշտօններ զօրքի և պարտի մէջ; Յարաբերութիւնը ժողովուրդի հետ (քաղաքացիք և զինվածք); Որսորդութիւն և պատերազմ (զօրքի կազմութիւնը; կռուի սովորական կզանակը) Նախարարական ամբոյնները:

11. (Հայաստանի բաժանուիլը Յայներու և Պար-

սիկներու միջև; Արշակունիներու անկումը; Արտաշէս Վերջինը; Մարգարանութիւն):

12. Գրեթե զիւար; Թարգմանիչներ; Ինչ լեզուէ կը թարգմանուէին եկեղեցական գրքերը; Թարգմանիչները և անոնց աշակերտները; Անոնց վերաբերմունքը դէպի հայկական կեանքի զանազան երևույթները և դէպի թագաւորութեան անկումը մասնաւորապէս:

13. Կրօնական պատերազմներ; Կրօնական տրնտեսական և քաղաքական պատճառները; Աւարայրի ճակատամարտը և անոր անմիջական հետեւանքները; Պատերազմներու երկրորդ շրջանը (Վահանայի); Նըվարտակի դաշնադրութիւնը; Հայ մարգարաններ:

14. Հայոց եկեղեցիի բաժանումը միւս եկեղեցիներէն; Հայկական տոմարի հաստատումը; Հայոց եկեղեցիի լիակատար ինքնօրինութիւնը; Յարաբերութիւն վրաց և Աղւանից եկեղեցիներու հետ:

15. Արարներու արշաւանքը; Դւինի Ոստիկանութիւնը; Հայաստանի քաղաքական կազմակերպութիւնը (Իշխանոց Իշխան, սպարապետ, նախարարներ); Ոստիկաններու վերաբերմունքը դէպի Հայոց եկեղեցին; Մամիկոնեաններու և Բագրատունիներու բռնած զիւրքը դէպի ոստիկանները; Վրաց եկեղեցիի բաժանուիլը Հայոց եկեղեցիէն:

16. Բագրատունեաց հարստութիւնը; Բարձրանալու պատճառները; Աշոտ Ա. (Մմրատի բնդհարումները Ատրպատականի ոստիկաններու հետ և մահը); Աշոտ Երկաթի յարաբերութիւնները Յայներու հետ; Հայաստանը՝ բազմաթիւ թագաւորութիւններ; Աշոտ Ողորմած; Անի քաղաք; Մարտներու ազդեցութիւնը Հայոց քաղաքակրթութեան վրայ; Ասեւաուր և առեւտրական ճանապարհներ:

2. Դասարան

1. Սկսուկներու արշաւանքը; Տուգրիլ բէկ և Արիսապան; Արծրունեաց և Բազրապունեաց թագաւորութիւններու անկումը; Հայոց թագաւորներու նախարարներու և ժողովրդի գաղթելը; Կաթողիկոսական աթոռի փոխադրութիւնը Կիլիկիա; Ներսէս Շնորհալի (յարարերութիւնը յոյներու հետ; եկեղեցւոյ բարեգործութեան խնդիր, հովուական շրջաբերական) :

2. Վանական կեանքի դաքղացումը : Վանքեր : Վանական միաբանութիւններու կազմակերպութիւնը և ներքին կեանքը : Վանքերու, նշանակութիւնը ժողովուրդի համար :

3. Վրաստանի ու ժեղանալը : Իվանէ Աթաբէկ և Զաքարիա Ապստալար Անին Վրացոց ձեռքը : Զալաշտալիի արշաւանքը և Գառնիի կոխը :

4. Թաթարներ. Զարմագան. Գուգարաց աշխարհի աւերումը. Անին և Կարսը Թաթարներու ձեռք. Թաթարներ և Ռուբինեաններ. Սկսուկներու և Թաթարներու փոխադարձ յարաբերութիւնները. Թաթարական պետութեան կազմակերպութիւնը.

5. Ռուբինեանց պետութեան ծագումը. Յարարութիւնները խաչակիրներու հետ. Լեւոն Ա. թագաւոր. Զարէյ և Հեթում Ա. Հեթումի ճանապարհորդութիւնը Մեծ Խանի մօտ. Ռուբինեան թագաւորութեան վերջին տարիները. Յարարերութիւնները Հումի հետ. Ներսէս Լամբրոնացի :

6. Լանկիթիումը. Կոտորածներ Հայաստանի մէջ. (Ղարաղոյուններ և Աղղոյուններ. Քրդական պետութիւն. Նոր Պարսկական և Օսմանեան պետութեանց սկզբնաւորութիւնը). Կաթողիկոսական աթոռի փոխադրութիւնը Էջմիածին :

7. Սեֆեան տուն. (Օսմանցիներու և Պարսիկներու մաքառումը Հայաստանի համար). Շահ-Աբաս և Հայերու գաղթը Պարսկաստան. Էջմիածնի չինա-

րար Կաթողիկոսները. Աստուածաշնչի տպագրութիւնը. Կաթողիկոսական մուտքը Հայաստան :

8. Մխիթար Աերաստացի և Մխիթարեան Միանութեան հիմնարկութիւնը. Մխիթարեաններու գործունէութեան նշանակութիւնը :

9. Ղարաբաղի Մելիքները. անոնց կազմակերպութիւնը և վերաբերմունքը դէպի ժողովուրդը. յարաբերութիւն Պալսկներու հետ. Մելիքներու արտաքին կեանքը (ամրոցները, զգեստները, զէնքերը) և փոխադարձ յարաբերութիւնները. Ղարաբաղի Մելիքներու յարաբերութիւնները Պատրոս Մեծի հետ : Խարայէյ Օրի : Դաւիթ բէկ. Օսմանցիք կը նուաճեն Ղարաբաղը. Ապստամբութիւն Օսմանցոց դէմ և Պարսից իշխանութեան վերականգնումը. Երկպառակութիւններ Մելիքներու մէջ. Շուշին մահմետականներու ձեռք :

10. Հայերու յարաբերութիւնները Կատարինէ Մեծի հետ. Սիմէօն Կաթողիկոս. Պօռեօմէիլիսի ծրագիրը. Աղամահմադ Խանի արշաւանքը. Ռուսերու մուտքը Անդրկովկաս և Վրաստանի ու Ղարաբաղի միացումը :

11. Ռուսաց տիրապետութեան տարածուիլը Անդրկովկասի մէջ. Ռուսերու պատերազմները Պարսիկներու և Տաճիկներու հետ. Հայերու բռնած դիրքը աղղ պատերազմի ժամանակ. Հայերու գաղթելը Պարսկաստանէն և Տաճկաստանէն. Հայոց եկեղեցիի կազմակերպութիւնը ըստ Պօթեմէիայի :

12. Թանգիւմաթ. Աղղային Սահմանադրութիւն; Կեդրոնական և զաւտական կազմակերպութիւններ. Մանաւոր կաթողիկոսութիւնները և Երուսաղէմի Պատրիարքութիւնը :

13. Ռուս-Տաճկական վերջին պատերազմը. Հայոց ազգի ցոյց տուած աջակցութիւնը. Պերլինի Վեհաժողովի վճիռները. Տաճկահայոց դատը :

14. Հայոց ընդհանրական կաթողիկոսները XIX դարուն. Կրթական դործի զարգացումը. Բորեգործական հիմնարկութիւնները:

15. Անդրկովկասի կառավարիչները XIX դարուն. Յիգիանով, Վորոնցով, Մեծ Իշխան Միխայի Նիկոլայիւ, Գալիցին: Վերաբերմունքը դէպի Հայերը. Ռուսահայերու քաղաքակրթական և առեւտրական զարգացումը:

16. Պարսկահայերը. Համառօտ հայեացք Հայոց գաղթականութիւններու վրայ. Լեհաստանի և Հնդկաստանի Հայերը. Նորագոյն գաղթականները:

ISTORIA ROMÂNILOR

Clasa II. (2 ore pe săptămână)

Trimestrul I. Legenda lui Negru-Vodă. Legenda lui Dragoş-Vodă. Condeiele lui Vodă. Legenda cetăţii Neamţului.

Trimestrul II. Movila lui Burcel. Aprodul Purice. Legenda mănăstirii Putna. Dumbrava Roşie. Sobieschi şi plăeşii. Legenda mănăstirei Argeş.

Trimestrul III. Legenda vieţii de pescar a lui Petru-Rareş. Mihai şi Călăul. Preda Buzescu. Ioan Corvin şi Corbul. Horla şi Cloşca. Tudor Vladimirescu.

Observare. Pentru toate legendele ce urmează a se trata în clasa II primară, avem poezii frumoase sau bucăţi de proză, precum: „Sobieschi şi plăeşii“, de Costache Negruzzi. etc. Ca exerciţii de memorie nu vor servi decât cel mult două din legendele prevăzute la fiecare trimestru şi acestea lăsate la alegerea institutorului, celelalte au însă a servi ca exerciţii de liberă reproducere. La povestirea acestora din urmă, institutorul se va sili să întrebuişteze cât mai des cuvinte şi chiar versuri alese din cuprinsul acestor legende, citite în clasă. Insistând ca şi elevii să le reproducă tot astfel.

Nota. În cartea de citire unele legende vor fi în proză, iar altele în poezie. fără nici o explicaţie.

Clasa III. (2 ore pe săptămână)

Trimestrul I. Carol I. Regele României. Războiul pentru Independenţă, Plevna Alexandru I

Cuza, Unirea Principatelor. Scurtă privire retrospectivă asupra istoriei celor două principate (într-o singură lecție). Legenda întemeierii Romei. Romanii și Dacii, Traian și Decebal. Dacia sub Romani, Nașterea poporului român. Provinciile locuite de Români.

Trimestrul II. Radu Negru. Dragoș Vodă, Bogdan Vodă. Mircea-cel-Mare, Alexandru-cel-Bun. Vlad Tepeș, Faptele, războaiele și moartea lui Ștefan cel Mare.

Trimestrul III. Faptele războaiele și moartea lui Mihai-Viteazul. Mateiu Basarab și Vasile Lupul. Pierderea Bucovinei. Pierderea Basarabiei, Tudor Vladimirescu. Unirea Principatelor. Alexandru I. Cuza, Carol I, Regele României. Războiul pentru independență. Grivița. Plevna.

Clasa IV. (2 ore pe săptămână)

Trimestrul I. Dacia și Dacii. Traian și Decebal. Războaiele dintre ei. Colonizarea Daciei și starea Daciei sub Romani. Părăsirea Daciei. Nașterea poporului român. Năvălirea barbarilor. Năvălirea Bulgarilor. Împăratul Ioniță. Năvălirea Ungurilor. Întemeierea principatelor. Alexandru Basarab. Mircea cel Mare, Alexandru cel Bun, Vlad Tepeș. Neagoe Basarab și Doamna Despina.

Trimestrul II. Ștefan cel Mare. Petru-Rareș, Ioan Vodă cel Cumplit. Mihai Viteazul. Matei Basarab și Vasile Lupul. Constantin Brâncoveanu. Dimitrie Cantemir. Fanariotii, Pierderea Bucovinei. Revoluția lui Horia. Cloșca și Crișan. Pierderea Basarabiei.

Trimestrul III. Mișcarea națională a lui Tudor

Vladimirescu. Ocupația rusească. Gheorghe Lazăr și Asachi. Revoluția de la 1848 în Transilvania (Avram Iancu).

Revoluția în Moldova și Muntenia, Barbu Știrbei, Grigore Ghica. Tratatul din Paris. Alexandru I. Cuza. Unirea principatelor. Secularizarea averilor mănăstirești și improprietărea țăranilor (Kogălniceanu). Carol I Războiul independenței. Proclamarea regatului. Starea actuală a regatului României față cu trecutul.

Observări. 1. Legendele cunoscute din clasa II servesc ca punct de plecare pentru lecțiunile respective din clasa III și IV.

2. Când se întâlnește în cursul istoriei un popor, cu care Românii vin pentru prima oară în contact institutorul va arăta țara unde trăiește acel popor, va descrie obiceiurile sale și va nara pe scurt rolul acelui popor în lume.

3. Pentru ca tot ce s'a învățat să fie mereu prezent în cunoștința școlarilor, se vor pune regulat, la începutul fiecărei ore de istorie, întrebări asupra celor învățate până în acea zi. Aci nu e vorba de a deprinde pe copii să povestească, ci de a obține de la ei răspunsuri scurte și precise.

4. Institutorul este dator să arate pe hartă locul evenimentelor.

4. În clasele III și IV se va face la finele fiecărui trimestru o lucrare în scris ca exercițiu de compunere, asupra unui subiect istoric învățat, făcându-se mai întâi convenita pregătire a celei lucrări.

6. Faptele și persoanele mai însemnate din istoria patriei se va căuta a se ilustra prin poezii eroice și naționale.

7. In ajunul zilelor însemnate naționale, ca: 25 Ianuarie, 10 Maiu; 28 Noembrie și altele, institutorul fiecărei clase e obligat a trata faptele istorice respective

Notă. Din învățământul civic se vor preda, în legătură cu Domnitorii sau cu evenimentele mai însemnate, legile și întocmirile Statului, cari își au origina în timpul domniei lor, sau a evenimentelor respective. Spre ex. la „Regele Carol I“ se va vorbi despre Constituțiune (în trimestrul al III-lea din clasa III mai pe scurt, iar în clasa IV mai dezvoltat). La „Ion Vodă cel Cumplit“ despre oștire, armele de pe atunci, finanșele, etc. La „Unirea principatelor“ despre divanuri. La „Războiul Independenței“, despre serviciul militar de astăzi, în raport cu recrutarea în trecut; despre organizarea oștirii etc. La „Ocupația rusească“ despre regulamentul organic. La „Fanarioți“, despre sistemul de biruri și de judecată de pe atunci, și cel de astăzi.

La epoca națională se vor aminti principalii bărbați cari au contribuit la redășteptarea sentimentului național ca: Veniamin Costache, Ion Eliade Rădulescu, Constantin Negri, Anastasie Panu, Alexandri etc.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ե. Դասարան (Շարաթական 2 ժամ)

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Եգիպտացիներ. Եգիպտոս. Նեղոս. Մեմփիս. Թեբէ. Մենես. Թութմէս Գ., Ռամսէս Բ., Մշակոյթ և կրօնք:

Քաղդէացիներ և Ասորեստացիներ. Քաղդէա և Ասորեստան, Նինուէ, Սարգոն, Նարուզոդոնոսոր, մշակոյթ և կրօնք:

Փիւնիկեցիներ. Սիդոն, Տիւրոս, առևտուր և զաղթավայրեր, Կարգեղոն, այրուբէն:

Եբրայիցիներ. Մովսէս և եբրայական միասունաձուլիւն:

Մետացիներ և Պարսիկներ. Արիացիք. Իրան. Մետացիները. Կիւքսար, Պարսիկները, Կիրոս և Դարիւս. ծաւարում և կազմակերպութիւն պարսկական կայսրութեան, երկուութիւն (5—6 դաս):

ՅՈՒՆԱՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Յունաստան. Սպարտա, Աթէնք և Թեբէ. կղզին. Ղլիսաւոր զաղութներ. Զեւս, պատգամ, տաճար, խաղերը.

Սպարտա, Լիլուրգոս. սպարտական զերակայութիւն:

Աթէնք, Սոկրէս, Կլեոթենէս:

Պարսկական պատերազմներ. — Միլթիատէս, Մարթոն, Թէմիստոկլէս, Լեոնիդաս, Թերմոպիլէ. Սալամինէ. Արիստիտէս, Դելոսեան համագաշտակցութիւն.

Գերակայութիւն Աթէնքի, Պերիկլէս և իր դարը:

Հակամարտութիւն Սպարտայի և Աթէնքի. պարտութիւն Աթէնքի.

Ազատամբութիւն թէքէի. Եպսոփնոնդա եւ Պե-
լոպիտս :

Մակեդոնիա. Փիլիպպոս Բ. և Դեմոստենէս .
Քերոնէա :

Մեծն Ալեքսանդր. նուաճում պարսկական
կայսրութեան. ծաւալում հելլէն քաղաքակրթութեան
Արեւելի մէջ. Մեծն Ալեքսանդրի կայսրութեան
աւերակներուն վրայ հիմնուած պետութիւնները
(14—15 դաս) :

ՀՌՈՄՍՅԵՅՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Իտալիա. ամենակարեւոր ժողովուրդները՝ Լա-
տիններ, Ետրուրիացիք և յոյն դադութիւններ :

Աւանդութիւն ի մասին Հռոմի հիմնադրու-
թեան և թագաւորութեան. ձերակոյտը :

Հիմնարկութիւն Հանրապետութեան. Սկայէփօրս,
դէկլատուրա, պատրիկեանք և պլէբեանք. նահանջ
նախնական լերան վրայ. տրիբուններ, տաճնապետներ,
երկոտաճան տախտակներ. հաւասարութիւն պատրիկ-
եանց և պլէբեանց...

Կալլերու արշաւանքը. Կամիլլոս.

Իտալիայ նստածութիւն. պատերազմներ Սամնիացի-
ներուն, Լատիններուն և Տարենտոնի հետ, Դե-
կիոս Մուս, Պիւրոս. Հռոմէական բանակը գաղթա-
վայրերը և զինուորական ծառայողները :

Հռոմէացիներուն նախնական կեանքը. անոնց
բարքերը. Կինկինատոս կրօնքը.

Փիւնիկեան պատերազմներ. Կարգեղոն Դուլիոս,
Հակոբոս. Սինիքալ. Ֆարիոս Մարսիոս. Սկիպիոն
Ափրիկէցի. Կարգեղոնի նուաճումը. Սկեպիոն Ամե-
լիանոս.

Նուաճում Մակեդոնիոյ Սուրիոյ և Յունաստանի :

Հռոմէական պետութիւնը յաղթանակէն յետոյ .
յոյն մշակոյթին ազդեցութիւնը. Կատո. Գրակորոս-

եանք և հողային օրէնքները. Մարիոս. Յուլիւրոս .
Կիմբրացիք և Տետոնք. Սիլլա. Միհրդատ տարադ-
րութիւն և ղեկաւարտութիւն Սիլլայի Պոմպէոս. Կատի-
լինայի դաւադրութիւնը. Կիկերոն Կեսար և առա-
ջին եռապետութիւնը. Գայլիոյ նուաճումը. քաղաքա-
յին պատերազմ. Փարսալա. Կեսարի ղեկաւարտութիւն.
անոր սպանութիւնը. Երկրորդ եռապետութիւն. Ոկ-
տաւիանոս և Անտոնինոս. Ակտիոն. վախճան հանրա-
պետութեան. կայսրութիւն. ծաւալում կայսրութեան
անոր նահանգները և անոնց վարչութիւնը. կայս-
րութեան հռոմէականացումը. կոիւնկը Գերմանե-
րուն հետ. Վարոս.

Օգոստոս և իր զարք.

Կայսրեր Օգոստոսի ընտանիքէն. Տիրերիոսներուն .
Ֆլուիոսեանք. Վեսպասիանոս. Տիտոս. Երուսա-
ղէմի կործանումը. Վեսուվի լոսկումը. Բրիտանիոյ
նուաճումը. Դամիտիանոս.

Սնտոնեանք. Տրայանոս. Դակիոյ նուաճումը.
Ադրիանոս. Անտոնինոս և Մարկոս Աւրելիոս.

Ջինուսական անշլիստութիւն. Դակիա հռոմէա-
ցիներու իշխանութեան տակ. Աւրելիանոս. Դակիոյ
լքումը :

Դիակղզեաբանոս և Մեծն Կոստանդիանոս. Պոլիս
բարենորոգումները. քրիստոնէութեան ծաւալումը.
նախնական եկեղեցին և քաթաքոմպերը :

Մեծն Կոստանդիանոսի յաջորդները. Յուլիանոս .
Թէոդոսիա. Հռոմէական կայսրութեան բաժանումը .
(25 դաս) :

Զ. Դասարան (Շարաթական 2 դաս)

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐ

Եւրոպա մինչև իսլանդիները. Բարբարոսները
և հռոմէական կայսրութիւնը. Հոները. Ատտիլա .
Հռոմէական կայսրութեան հողամասերուն վրայ հիմ-

նուած բարբարոս պետութիւնները. վանատայները, վիսիգոթները. Այարիկոս. Ոստրոգոթներ. Թևոգորիկոս. Լոմպարոսները. Անկլո-Սաքսոնները. Էգրերգ և Մեծն Այփրետ. Ֆրանքները. Քլովիս:

Արեւելեան կայսրութիւնը. Յուստիանոս. իր յաղթանակները և օրէնադրութիւնը:

Արարները. Մօհամէտ, Իսլամութեան ծաւալումը. Օմրազեանք. Արրասեանք. Խալիֆաները. արաբական մշակոյթը:

Մեծն Կարոս. իր պատերազմները. Թագադրութիւնը. կայսրութեան կազմակերպութիւնը. կայսրութեան անդամատուութիւնը:

Այատապետութիւն և սասպետութիւն:

Նորմանները և դերման կայսրութենէն հիմնուած պետութիւնները. Մեծն Ունոն. պապական իշխանութիւնը. իր ծագումն ու աճումը. Հենրիկոս Գ. և Գրիգոր Է., Արեւելեան կայսրութիւնը Յուստիանոսէն ետք. Սլավ պետութիւնները և Պուլկարները. անոնց շփումը Ռումէններուն հետ. Պուլկար կայսրութիւնը. Հունգարները. Ս. Ստեփաննոս. Թրանսիլվանիոյ նուաճումը (13 դաս):

Խաչակրութիւնները և Եւրոպայի վիճակը անոնց ժամանակ:

Ա. Խաչակրութիւն. Երուսաղէմի թագաւորութիւնը. Բ. և Գ. Խաչակրութիւնները. Փլիսպլոս Օգոստոս. Ֆրետերիկոս Երկաթօրուս. Ռիչար Առեւծասիրտ. Յովհաննէս Անհող. Մակնա Քարթա:

Բիւզանդական կայսրութիւն. Ռումանեպուլկապ կայսրութիւնը:

Դ. Խաչակրութիւն. Լատին կայսրութիւն. Դ. Խաչակրութիւն. Բելա Դ. Թաթարներու արշաւանքը. Տեւտոն և Յովհաննիսեան ապստանները. Ռումէն պետութիւնը այդ ժամանակամիջոցին:

Պապերը և կայսրերը. Իննովկենդ Գ. և Իննովկենտ Դ., Ֆրետերիք Բ., Զ. Խաչակրութիւն, Ս.

Լուդովիկոս և իր խաչակրութիւնը. յետագայ խաչակրութիւնները:

Հասարակութիւնները միջին դարուն մէջ, Հանդա. առեւտուր. ճարտարարուեստներ (8 դաս):

Եւրոպա խաչակրութիւններէն յետոյ մինչեւ 1453. Ֆրանսա և Անգլիա խաչակրութիւններէն յետոյ. Փիլիպոս Դ. գեղեցիկ. Հարիւրամեայ պատեւազմ. Ժանն տ'Արք:

Կարոյոս Է. և Լուդովիկոս ԺԱ., Հենրիկոս Է.:

Դերմանիա հապապուրկեան Ռոտտլի և Կարոյոս Դ. ի իշխանութեան տակ. Սիգմունդ. Եկեղեցին և պապականութիւնը. Պապերը Ավինիօնի մէջ. Վիկլէվ և Հուս. Քօնսթանդալի և Ֆիօրէնդալի ժողովները. Իտալիա, Սպանիա և Փորթուգալ. Ֆիրտինանտ և Իզապէլ:

Ռումանական իշխանապետութեանց ճագումը. Մեծն Միրզա և Ալէքսանդր Բարի և իրենց յաջորդները:

Հունգարիա. Կարոյոս Ռօպէրթի, Լուդովիկոսի և Սիգմունտի իշխանութեան տակ:

Իօան Քօրվին. Լեհաստան Մեծն Քալիմիրի և Վլատիսլավ Եակէլլոյի իշխանութեան օրով:

Թուրքերը. Օսման. Մուրատ Ա., Պայաղիտ. Մէհմէտ Բ., Պոլսոյ զրաւումը (9 դաս):

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպա 1453—1648:

Ժամանակակից մեծ գիւտերը. Կիւթէնպէրկ. աշխարհագրական մեծ գիւտերը. Դոյոմպոս. վերածնութիւն:

Բարենորոգութիւն. Մարտին ԼուԹեր, Ֆրանչիսկ Ա. և Կարոյոս Ե. Բարենորոգութեան ծաւալումը ուրիշ երկիրներու մէջ:

Ռուսներն երկիրները Մեծն Ստեփաննոսի ժամանակ, թուրքերը Մէհմէտ Բ. ի և Գանուշի Սուլէյմանի օրով, Մօհաչ և Վիկննայի պաշարումը, Ռուսները Ժ. Զ. զարու առաջին կիսուն, Լեհաստան մինչև Եսկէյներու վախճանը:

Ռուսիա թաթար լուծին տակ, Մոսկուայի Յարերը, Իվան Գ. և Իվան Գ., Հախարարենորոգութիւն, Թրխտանի ժողովը, Ժէզուէթները, Սպանիա, Փիլիպոս Բ. ի օրով:

Անգլիա Հէյրիկոս Բ. ի և Եղիսարէթի և առաջին Սթուարթներու օրով:

Կրօնական կախներ Յրանաայի մէջ, Հէյրիկոս Գ., Եանթի հրովարտակը:

Լուդովիկոս Ժ. Գ. և Ռիչլի օ:

Լուդովիկոս Ժ. ի մանկութիւնը, Մաղարէն, Ֆրանսաները, Գերմանիա Աւկապուրիի զաշնադրէն յետոյ:

Երեսնամեայ պատերազմ, Կիւսթալ Ատոյֆ, Վալէնշթան, Վէսթֆալիայ զաշնադիր:

Ռուսներն ցարերը, Եօան Վօտա, Քաջն Միքայէլ, Մաթէյ Պատարապ և Վասիլէ Լուրու (15 դաս):

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դ. Դասարան (Իբր ընդհ. աշխարհգրթն, մէկ մասը)

1. Հայաստան եւ սահմանակից երկիրներ, (Համառօտ աշխարհագրական տեսութիւն, զլիաւորապէս ֆիզիքական տեսակէտէն):

1. Մեծ և փոքր Կովկասեան և Արարատեան շղթաները, Գլխաւոր աւազաններ, Մերձաւոր ծովեր: Կուր և Արաքս գետերու հովիտները:

Հայաստանի բարձրավանդակները, անցքերը և կիրճերը, Արազած, Սեւանայ լիճ:

Արարատեան շղթայ, անոր մասերու առանձին անունները, հիւսիսային և հարաւային լանջերը, Մասիսներ—Մեծ և փոքր:

2. Արեւմտեան Տորոսի, Արեւելեան Տորոսի և Զաղրօշի շղթաներ:

Կարնոյ և Արաշկերտի բարձրավանդակներ:

Արածանիի, Եփրատի և Վանայ լճի աւազաններ: Տիգրիսի վերնադաւառ:

Կիլիկիա և Զէյթուն:

(Անատոլիական բարձրավանդակ Միջագետք, Պաղեստին, Արարիա):

3. Ղարաբաղ, Արաքսի աջակողմեան վտակներու և Ուրմիոյ լճի աւազանները, Իրանի բարձրավանդակ, հարաւային Պարսկաստան):

Ե. Դասարան (Շարաթական 2 դաս)

Սխտեմատիկ զաարնթաղք:

1. Ընդհանուր տեսութիւն, երկրի տարածութիւնը, ցամաքային և ծովային սահմանները, մակերևոյթի կազմութիւնը, լիճերն ու գետերը, Սև և Կասպից ծովերը, ազգարնակութիւնը:

Յատուկ տեսութիւն, ա) Մեծ ու փոքր Կովկաս,

Արարատեան շղթայ, (Այս շղթաներու կազմութիւնը — ձեւական և երկրաբանական, աշխարհագրական անոնց նշանակութիւնը, մասերը, դադարները, լանջերու բնաւորութիւնը, մասնաւոր հովիտներն և սարահարթերը անցքերն ու կիրճերը հանքային հարստութիւնները, բուսական և կենդանական աշխարհը) : Առանձին գետերու աւազանները իրենց մասերով, 1) Կասպից ծովու աւազանները — Կուրի և Արաքսի աւազանները : (Այս աւազաններու աշխարհագրական նկարագրութիւնը, մասերը, կողմնակի հովիտներն ու փոքր աւազանները, բնական հարստութիւնները, բնակիչներու պարագմունքը, ճանապարհները (երկաթուղիները և գլխաւոր խճուղիները) : Վարչական բաժանումը, գլխաւոր վարչական և առեւտրական կենտրոնները, նշանաւոր պատմական վայրեր :

Բ) Հիւսիս-արեւմտեան Պարսկաստան (գրեթէ նոյնպիսի մանրամասնութիւններով և սխտեմով ինչպէս ա. բաժինը) : Արաքսի տջակողմեան վտակներու աւազանը, Ուրմիոյ աւազանը, Դարաղաղ :

Գ) Իրան և Հարաւային Պարսկաստանը, Ժողովրդի տնտեսական և քաղաքակրթական վիճակը, գլխաւոր ճանապարհները, նշանաւոր քաղաքները :

Դ) Հայկական լեռնաշխարհ, (գրեթէ նոյնպիսի մանրամասնութիւններով և սխտեմով ինչպէս ա. բաժինը), Գլխաւոր լեռները և անոնց մասերը, Արածանիի, Վանայ լճի, Եփրատի և Տիգրիսի աւազանները, Դերսիմ, Սասուն, Զէյթուն :

Միջազեռք և Արարիա :

Ե) Կիլիկիա :

GEOGRAFIA ROMÂNIEI

Clasa 11. (2 ore pe săptămână)

Trimestrul 1. Exerciții de orientare. punctele cardinale pe cer și pe pereții clasei pe tablă și pe plăci. Planul clasei.

Planul școalei (schița localului pe tablă și pe plăci). Casele și locurile din vecinătatea școalei.

Casa părintească (In ora de citire se tratează din cartea de lectură bucată relativă la viața de familie). Stradele ce leagă școala cu două, trei puncte mai cunoscute ale localității. O excursiune geografică în oraș, cu scopul de a la copiii noțiunile elementare de stradă piață, relief, râu.

Orașul câteva strade principale și piete și câteva clădiri publice din cele mai însemnate. Se va desemna o schiță de plan cuprinzând: conturul orașului, strade, clădiri și piete, așa precum s'a spus mai sus. Locuitorii orașului după naționalitate și religie. Ocupațiunea locuitorilor. (Aceste noțiuni se tratează în acelaș mod. în care se tratează bucățile de intuiție din cartea de lectură). O excursiune geografică afară din oraș, cu scopul de a completa noțiunile de relief, ape, precum și de a vedea un scăt, dacă este în apropiere.

Satul. Diferența dintre un oraș și un sat. Ocupațiunile locuitorilor din sat. Cătun, sat și oraș. Comuna urbană și comuna rurală. Organizarea comunei: Productele mai însemnate ale comunei. Bucățile respective din cartea de citire.

Imprejurimile comunei: câteva din satele vecine, pozițiunea lor și căile de comunicație respective.

Trimestrul II. Repetirea celor învățate.

Plasa. (Trecerea de la noțiunea de comună la cea de plasă). Mărimea și hotarele plășii în care se află școala. Relief, ape, (Institutorul nu se va servi de cifre, cări nu pot reprezenta o icoană reală pentru copilul clasei II-a, ci va întrebuința comparațiunea, dându-i ideia mărimii plășii: mai mare de cât comuna de atâtea ori) Comunele principale din plasă. (Nu se vor cita decât acele comune cari se disting prin producțiuni mai însemnate sau neobișnuite în toate comunele, ca: saline, păcură, etc sau prin vreo însemnătate istorică: urme de cetăți, câmpuri de bătae, sau prin bălciuri mari, cari se țin acolo etc.) Reședința plășii.

Judecătoria de pace.

Revederea și complectarea celor mai esențiale noțiuni geografice, ilustrate prin desemnuri și anume: șes, deal, colină, munte, pas (trecătoare), vale, podiș, isvor, râu, (cu noțiunile de mal drept și stâng), iaz, lac. (Se va insista de preferință numai asupra acelor din aceste elemente cari se găsesc în plasă sau în județ). Bucățile respective din cartea de citire.

Trimestrul III. Trecerea dela noțiunea de plasă la cea de județ Desemnarea județului. Mărimea și hotarele județului. (Se va da noțiunea de mărimea județului în acelaș chip cum s'a făcut pentru plasă. Relief, ape. Cunoașterea numărului plășilor din județ, numindu-se numai acelea din jurul plășii în care este elevul și reședința lor. Orașe în județ, afară de capitală.

Principalele căi de comunicație ale județului. Principalele ocupațiuni ale locuitorilor din județ. Agricultura, industria, comerțul

Capitala județului. Autorități județene: prefectura, tribunalul, revizorul școlar. Bucățile respective din cartea de citire.

Clasa III. (2 ore pe săptămână)

Trimestrul I. Noțiuni introductive. Deprinderi cu elevii la reprezentarea și mai ales la recunoașterea elementelor ce conține o hartă ca: munte, deal, râu, mare, golf, insulă, peninsulă, cap, istm, oraș, sat, drum, bălți sau lacuri. Se va căuta a-i obișnui de a le recunoaște pe manual prin ajutorul legendei. Se vor pune apoi să le reprezinte prin linii simple (după modelul din povătuitor) După ce se va obține interpretarea textului prin ajutorul legendei, elevii vor face deprinderi de citire pe o hartă mută artistic compusă, pe care vor figura toate elementele ce mai sus.

Aceste noțiuni pregătesc elevul pentru studiul României și al Europei.

Noțiunea de țară. Trecerea la noțiunea de țară, prin recapitularea cunoștințelor dobândite în clasa II.

Generalități asupra României. Configurația țării. Hotare. Elevii vor executa o hartă redusă, atât ca să poată așeza pe ea: zona munților, apele ce formează hotarele României, coastele mării și liniile convențiunile, prin cari se desparte România de țările vecine.

Relieful solului. Impărțirea României în regiuni naturale și anume: reapiunea munților, a dealurilor și a șesurilor, conturul acestor regiuni. La regiunea munților se vor menționa creștelele mai însemnate: Parângul, Omul și Caraimanul. Ceahlăul și Piatra Roșie, precum și trecătorile mari: Vânciorova, Lainici, Căineni, Predeal, Oituz și Burdujeni. Fiecare regiune se va contura

cu liniute de grosimi diferite, spre a se deosebi una de alta.

Văi (ape). Dunărea cu brațul principal. Oltul, Siretul, Putna și Milcovul. Prutul. Coastele mării, arătând numai conturul prin linii simple, fără nici un detaliu.

Impărțirea României în: România din dreapta Oltului, România dintre Olt și râșorul Milcov, România dintre Milcov și Prut și România transdanubiană (Numirile: Oltenia Muntenia, Moldova și Dobrogea se vor întrebuița numai ca numiri istorice).

România din dreapta Oltului. Relieful solu-lui: Revederea regiunii munților, dealurilor și șesurilor. Pasurile Carpaților (numai acelea prin care se poate trece cu trăsura): Portile de Fier, Lainici, Căineni.

Ca vărfuri nu se vor cita decât 2 - 3 din cele mai înalte din această parte a țării. Revederea văii Dunărei: lacuri, insule. (Nu se vor numi decât 2 lacuri și 2 sau 3 insule din cele mai mari și mai însemnate). Principalele văi ale Olteniei, cu apele care le parcurg. Cu această ocaziune se vor introduce elemente noi (orașe, localități cu renume istoric, etc) cari să pregătească înțelegerea împărțirii pe județe.

Impărțirea administrativă. Județele cu capitalele lor și câteva din localitățile renumite, dacă sunt. Se va face o schiță a României din dreapta Oltului, pe care va figura pe lângă elementele de masă (munți și văi) și împărțirea administrativă a acestei regiuni.

Geografia economică. Producțiunile principale ocupățiunea locuitorilor. Orașele industriale și co-

merciale cele mai însemnate din interior și de la Dunăre.

Trimestrul II. România dintre Olt și râșorul Milcov. România dintre Milcov și Prut. Se vor trata după planul dat pentru România din dreapta Oltului.

Trimestrul III. România transdanubiană. Se va trata ca celelalte părți ale României.

Sinteza întregii României. Principalele subîmpărțiri fizice: munți, dealuri, șesuri și văi principale.

Județele cu capitalele lor Producțiuni, centre industriale și comerciale. Căi de comunicațiune. Se va executa o hartă recapitulativă a întregii țări pe care vor figura numai munții, dealurile, șesurile, văile principale, căile ferate și șoselele principale, cari conduc la punctele de trecere peste diferite frontiere.

Organizarea politică a Statului Român. Consiliul comunal. Primar. Administratorul de plasă. Consiliul județean. Prefect. Ministru. Regele. Puterile Statului: puterea legislativă, executivă și judecătorească. Forma de Stat.

Provinciile locuite de Români. Transilvania, Bucovina, Banatul, Crișana, Maramureșul, Basarabia și Macedonia. La fiecare din aceste provincii se tretează marginile, apele principale, trăsurile mari ale reliefului. Scurte noțiuni istorice. Statul căruia aparțin locuitorii, așezăminte principale românești de cultură, limba, starea economică, religia, părțile locuite de Români și numărul acestora. Se va face câte o schiță a fiecăreia din aceste provincii cuprinzând noțiunile tratate.

Sinteza întregului teritoriu locuit de Români.

Clasa IV. (1 ora pe săptămână)

Geografia României și a țărilor locuite de Români, repetire generală după programa Clasei III.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գ. Դասարան (Շարաթական 2 դաս)

Աշխարհագրութեան ուսուցումը կը սկսի III դասարանէն: Այս աստիճանին դաստառութիւնը կը հիմնուի գլխաւորապէս, իսկ սկզբնական շրջանին, նաեւ բացառապէս անձնական, անմիջական դիտողութիւնութիւններու վրայ, որ աշակերտները ձեռք կը բերեն զրօսանքներու ժամանակ: Ծննդավայրը իր մերձաւոր շրջակայքով պիտի ենթարկուի ամենալայն զիտողութեան: Հայրենագիտութեան այս շրջանը բաժնուած է երկու մասի՝ ծննդավայր և մերձաւոր բնագաւառ:

Ծննդավայրի աշխարհագրական երեւոյթները անմիջապէս դիտելով, աշակերտները —

ա) Կ'ուսումնասիրեն անոր մակերեւոյթի կազմութիւնը, ջրագրական պայմանները, կլիման, գետի յատկութիւնները, բուսական և կենդանական աշխարհը, մարդկային բնակատեղիները, պարապմունքները և արհեստները, հաղորդակցութեան ճանապարհները, չարունակ աշխատելով ցոյց տալ երեւոյթներու միջեւ եղած պատճառական կապերը:

բ) Կը դիտեն ծննդավայրի երկինքը, արեւի, լուսնի և աստղերու տեսանելի շարժումներն ու փոփոխութիւնները, նաեւ մթնոլորտային երեւոյթները: Այս դիտողութիւններէն մէկ քանիին համար ուսուցիչը ստիպուած կ'ըլլայ երբեմն երկխոսութիւն հաւաքել և արեւի մայր մտնելէն յետոյ, բայց մեծ մասամբ կ'արելի է հարցեր տալ և պատուիրել, որ տունը իրենք դիտեն և իրենց տեսած դիտողութիւնները միւս օրը յայտնեն ուսուցչին:

գ) Ծննդավայրի ուսումնասիրութիւնը մանաւանդ լաւ միջոց է աշխարհագրական հասկացողութիւնները պարզարանելու համար: Արդէն այս դաս-

արանի մէջ աշակերտները կը ծանօթանան՝ թէ ինչ են աշխարհի կողմերը, հարթութիւն, սարահարթ, ստորահարթ, լեռ, դագաթ, լանջ, ստորոտ, հովիտ, կիրճ, գետ, ակունք, դեղատեղի, դաշտ, օւռ, վտակ, լիճ, ծով, ծոց, նաւահանգիստ, բարեխառնութիւն, կլիմայ, երկրագործութիւն, հովուութիւն, թափառական և նստակեաց կեանքը, արհեստանոց, գործարան, արդիւնաբերութիւն և արդիւնագործութիւն, ներմուծող և արտահանող առեւտուր, իշխանութիւն—հոգեւոր և աշխարհական, կրթական հաստատութիւններ, գիւղ և քաղաք, փողոց, հրապարակ, շուկայ և այլն:

դ) Այս դասարանէն արդէն աշակերտները հետզհետէ պիտի սորվին քարտէզ կարդալ. սխտեմատիկ վարժութիւններով ուսուցիչը կը նախապատրաստէ սաները, որ քարտէզի պայմանական նշաններու հետ անոնց մտքին կապուին իրական, ուշալ մտապատկերներ: Այս վարժութիւններու ժամանակ աշակերտները կը գծագրեն սենեակի բակի, փողոցի, քաղաքի մէջ՝ թաղի, իսկ գիւղի մէջ՝ գիւղի յատակագիրը, գետի և ձորի ուղղութիւնը, լեռան լանջերը, ամէն մի զրօսանքին դիտած վայրերու, ապա և ամբողջ շրջակայքի քարտէզը ընդհանուր գծերով: Լաւ է և շատ նպատակաշարժար պատրաստել ծննդավայրի ուղիէֆը մաս-մաս, յետոյ ամբողջովին, աւագէ կամ կաւէ, և ապա անցնիլ քարտէզին:

Ծննդավայրէն յետոյ աշակերտները կը ծանօթանան մերձաւոր բնագաւառի հետ: Բնագաւառը ըսելով՝ պէտք է վերցնել գաւառը ոչ թէ արուեստական, վարչական սահմաններով այլ բնական կազմութեամբ [օրինակ՝ Կուրի վերնագաւառը (Արտահան, Ախալքալաք, Ախալցխա), Կարաչայի հովիտը, Ապարանը, Զանգեզուրը, Լոսին, Փամպակը եւլն:]: Պէտք է կանգ առնել մակերեւոյթի կազմութեան, կլիմայի ջրագրական և լեռնագրական պայմաններու, արդիւնագործութեան, բնակիչներու աղղութեան

և և կրօնքի, քաղաքներու և գլխաւոր գիւղերու, ճանապարհներու վրայ և ցոյց տալ թէ ըսցի եղած պարավունքներէն, այլևս ինչով կարելի է պարապել այդ գաւառի մէջ:

Աշակերտները պիտի կարողանան արտանկարել բնագաւառի քարտէզը և հասկնալ անոր բոլոր նշանները: Եթէ կը պատահին այնպիսի աշխարհագրական հասկացողութեաններ (օրինակ՝ ծով, նաւահանգիստ, հրաբուխ՝ հովիտ, ձիւնապատ գագաթ, կիրճ), որ աշակերտները չեն կարողացած իւրացնել ծննդավայրի դիտողութիւններու հիման վրայ, անհրաժեշտ է որ այդ տեսակ հասկացողութիւնները թանձրացնելու համար ուսողիչը դիմէ օժանդակ պարագաներու՝ մօտէներու, ուլիէֆներու, նկարներու, տիպար պատկերներու և չին:

Ցանկալի է, որ Գ. դասարանի դասընթացքը վերջանալ Հայաստանի և մերձաւոր երկիրներու քարտէզի հետ ունեցած ընդհանուր ծանօթութեամբ:

Դ. Դասարան (Շարաթական 2 դաս)

Ա. ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Ներածական ծանօթութիւններ. — Վերատեսութիւն և ամրողջացում ծանօթութեանց ի մասին կղզիի, թերակղզիի գլուխի, հրուանդանի, հովիտի, դաշտավայրի կամ հարթավայրի, լեռան, հրաբուխի, գետի, աւազանի, լիճի, ծովու, ուղկիանոսի: Վարժութիւններ Եւրոպայի քարտէսին վրայ:

Ծանօթութիւններ ցամաքի մասին. — Երկրամասի մասին ծանօթութիւններէն անցնել ցամաքամասի ծանօթութեան:

Եւրոպայի արտաքին ձևեր:

Սահմանները. — Արջային սառուցեալ ուղկիանոս, Ատլանտեան ուղկիանոս, Միջերկրական ծով,

Սև Ծով, Կովկասեան Լեռներ, Կասպից Ծով, Ուրալ գետ և Ուրալեան լեռներ:

Ծովեր (Արշիպէղագոտներ). — Պալթիկ Ծով, Հիւսիսային Ծով, Ադրիական Ծով:

Թերակղզիներ. — Սկանդինավեան, Սպանիա, Փորթուգալ, Իտալիա, Պալքանեան Թերակղզի և Նրիմ:

Հրուանդաններ. — Հիւսիսային հրուանդան, Ս. Վիլհելմիոս Մաթափան:

Կղզիներ. — Եռթլանտ, Իռլանտա, Բրիտանական կղզիներ, Բորսիքա, Սարտինիա, Սիկիլիա, Մորէա, Արշիպէղագոս, Կրետէ, օձերու կղզին:

Նեղուցներ. — Բատը Բայէ, Ճիպրալթար, Տարտանէր Վոսիոր:

Եւրոպայի Կարկառ. լեռներ՝ Պիրինեան, Ալպեան, Ապենինեան, Կարպաթեան, Պալքանեան, Դինարեան, Պինդարեան, Կովկաս, Սկանդինավեան թերակղզիի լեռներ, Ուրալեան:

Գետեր. — Ուրալ, Վոլգա, Նիսթրուր, Դանուբ, Վիսթուլա, Էլպա, Հոնոս, Սէն, Թալ, Տիրերիա, Բատ և Թայմզ:

Լիճեր. — Լէման, Օնէկա և Կատուկա:

Եւրոպայի բաժանումը պետութեանց. — Ռուսիա, Աւստրիա, Հունգարիա, պալքանեան պետութիւններ, Իտալիա, Սպանիա, Բորթուգալ, Գերմանիա, Չեխոսլովակիա, Ֆրանսա, Պելճիքա, Հոլանտա, Տանրմարքա, Շուէա, Նորվեգիա և Անգլիա՝ իրենց մայրաքաղաքներով:

Իւրաքանչիւր պետութեան ատեն անցնել միայն ամենագլխաւոր քաղաքները, այսպէս՝

Ռուսիա՝ Բեթերսպուրկ; Մոսկուա; Օտեսա:

Աւստրոսիւսկարիա՝ Վիեննա; Պուտափէշթ:

Պալքանեան պետութիւններէն Պուլկարիա՝ Սօֆիա; Վառնա; Ռուսոսլա; Վիտին; Ֆիլիպէ; և Բլէվնա:

Սերպիա՝ Պերկրատ և Պերթոլիա:

Թուրքիա՝ Պոլլա և Էտիրնէ:

Գարատաղ՝ Չէթինէ:

Յունաստան՝ Աթէնք; Սկանիկ և Եանիա:

Բ. ԵՌԱՄՍԵԱՅ

Իտալիա՝ Հռոմ; Նաբոլի և Վենետիկ:

Սպանիա՝ Մատրիա:

Բորթուէկալ՝ Լիզպոն:

Գերմանիա՝ Պերլին; Լիքսքա; Միւնխի; Համպուրկ:

Չուէցերիա՝ Պերն; Ժրնէվ:

Ֆրանսա՝ Բարիլ; Լիօն; Մարսիլիա:

Պելճիքա՝ Պրիւքսէլ:

Հսկանաա՝ Կոնէյ և Ռօթէրտամ:

Շուիտ եւ Նորվէկիա՝ Սթօքհոլմ և Քրիստիանիա:

Անգլիա՝ Լոնտոն; Տրալին; Էտիմպուրկ:

Իւրաքանչիւր պետութեան առթիւ պէտք է խօսուի բնակչութեանց ազգութեան մասին և պէտք է շեշտուի ի մասին այն արտադրութեանց որ մեր երկիրը կը ներածուին:

Պէտք է աշակերաներուն հետ կատարել Եւրոպայի ծննդաբանութեանց շարք մը որուն վրայ պէտք է զեանդուին յառաջատուարար վերոյիշեալ բոլոր տարրերը:

Ծանօթութիւն ելկրագունդի մասին.— Յամաքամասի ծանօթութենէն անցնիլ երկրադունդի ծանօթութեան: Յամաքամասերու աշխարհադրական դիրքը և անոնց տարածութեան քաղաքատեղիները՝ Եւրոպայի հետ համեմատած:

Ասիոյ արտաքին ծեր.— Սահմանները՝ Հիւսիսային սառուցեալ ովկիանոս, Ուրալեան լեռներ, Ուրալ գետ, Կասպից ծով, Միջերկրական ծով և Կարմիր ծով, Հնդկաց Ովկիանոս և Խաղաղական Ովկիանոս:

Ասիոյ կարկառը.— Ասիոյ կեդրոնական հարթավայրը, Հիմալայեան լեռներ:

Գետեր.— Եփրատ, Ինդոս, Գանգէս, Դեղին:

Քաղաքական բաժանում.— Գլխաւոր պետութիւնները՝ Սիպերիա, Չին, Ճապոն, Թուրքիա և Սրաքիա, Պարսկաստան և Հնդկաստան, Հնդկաստան, Ժաղաքներով՝ Բէքին, Թօքիօ, Երուսաղէմ, Թէհրան, Կալկաթա: Ասիոյ ցեղերն ու արտադրութիւնները — Այն ցեղերը որ Ասիա կը բնակին: Քանի մը կենդանիներ.— Փիղ, կոնիկ, սպիտակ աք, վագր: Ամենայայտնի բերքերը.— բրինձ, թէյ, խաչկաշ, բամպակ, մետաքս, եւայն:

Ափրիկէի արտաքին ծեր.— Սահմանները՝ Միջերկրական ծով, Ադրիանտեան Ովկիանոս, Հնդկաց Ովկիանոս, Կարմիր ծով:

Ափրիկէի կարկառը.— Լեռները՝ Աթլաս լեռներ, Սահարայի անյայտը:

Գետեր.— Նեղոս, Նիլէր, Քոնկօ:

Գլխաւոր պետութիւններ.— Եգիպտոս, Մարօք, Ալճէրիա, Հապէշիտան, Քոնկօ, Քափի գաղութը, Ժաղաքներով՝ Գահիրէ, Ալէքսանդրիա, Ալճէր, Ֆէս, Քէփթաուն:

Յիշերը, այն բերքերը որոնք մեր երկիրը կուգան Ափրիկէ բնակող ցեղերը, կենդանիներ՝ առիւծ, ռնդկղջիւր, ուղտ, փիղ, ջայլամ, հիւրօթեան, կորդիլոս, բուսային բերքեր՝ արմաւ, քառչու, թուղ:

Ամերիկայի արտաքին ծեր.— Սահմանները՝ Խաղաղական Ովկիանոս և Ադրիանտեան Ովկիանոս, Հիւսիսային Սառուցեալ Ովկիանոս և Հարաւային Սառուցեալ Ովկիանոս, Պրազիլիական հարթավայր:

Գետերը. Միսիսիբի, Սէն Լօրէնցիօ, Ամազոն :
Գլխաւոր պետութիւնները. — Գանատա, Միաց-
եալ Նահանգներ, Մեքսիկա, Պրազիլիա, Արժանթին :

Ցեղերը եւ այն բերքերը որ մեր երկիրը կուգան .
— Ամերիկայի ցեղերը, բերքերը՝ քառէնու, բամպակ,
շաքարեղէգ, ծխախոտ, կենդանիներ՝ դարձ, ինձ,
սօս :

Ովկիանիոյ արտաքին ձուր. — Սահմանները՝
Մալակայի նեղուց, Խաղաղական Ովկիանոս, հարա-
ւային Սառուցեալ Ովկիանոս :

Կղզիներ. — Աւստրալիա, Պօրնէօ, Ճաւա եւ Սու-
մատրա :

Քաղաքներ. — Մեքսիկոյն, Սիանէյ :

Ցեղերը եւ մեր երկիրը եկող բերքերը. — Ովկիա-
նիոյ ցեղերը, բերքերը՝ սուրճ, բամպակ, քինին,
կենդանիները՝ քանկուր :

Ծանօթութիւն. — Ասիա, Ափրիկէ, Ամերիկա եւ
Ովկիանիա պէտք է անցնել քարտէսի եւ երկրագունդի
վրայ, առանց աշակերտներու կողմէ անոնց ծանոթա-
րանութիւնը կատարուելու :

Չափազիտական աշխարհագրութիւն. — Երկրին
ձեւը, երկրին չարժուաները՝ ցերեկ, գիշեր, եղա-
նակներ, արեւ, յուսին, աստղ :

Ե. ԴԱՄԱՐԱՆ

[Շարաթական 2 ժամ]

Ա. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուղղութիւնները բնութեան մէջ. Բլանի, քար-
տէսի եւ երկրագունդի վրայ : Երկրին կլորութիւնը :
Երկրին մեծութիւնը : Երկրագունդին վրայ քաջուած
դիժերը՝ երկայնութիւն եւ լայնութիւն : Երկրին չար-
ժուաները, ցերեկներու եւ գիշերներու երկարութիւնը,
եղանակները, կլիմայի դասերը :

Երկրին ծագումը եւ արեգակնային զրութիւնը :
Մոլորակները, արբանեակները. Երկրին կազմութիւնը
4 համակերպող շրջանակներէ :

Մթնոլորտը. անոր խոշորութիւնը. մթնոլոր-
տային չարժուաններ. հովերը :

Ովկէանոս. — Ծանօթութիւններ ովկիանոսի,
ծովու, ծովածոցի, լիճի, հոսանքներուն եւ անոն
աղբեցութեան մասին կլիմայի վրայ :

Հասոտառուն մակերեսը. Ծանօթութիւններ ցա-
մաքամասի, կղզիի, թերակղզիի, լեռան, հովիտի,
լուրի, դադաթի, լեռնանցքի եւ երկրի կեղեւի չարժ-
ցումներուն (երկրաշարժ) մասին :

Բոյսեր եւ կենդանիներ, իբրեւ մոլորակային
ծածկոյթ, արեւադարձային անտառներ, բուսական
շրջաններ (սաւանա, բրդային), դաշտերը եւ ան-
տառները բարեխառն շրջաններու մէջ, Քանադայի
եւ Սիպերիոյ ծառերը, tundraները մարդկային ցեղերը :

Իբրեւ վերջաւորութիւն ընդհանուր ծանօթու-
թեանց՝ պէտք է տալ աշխարհագրութեան սահմանը
եւ կանգ առնել անոր օգտակարութեանը վրայ :

Բ. ՅԱՄԱԲԱՄԱՍԵՐԸ

Իւրաքանչիւրը պէտք է անցնիլ համառօտ, յա-
րաբերական դիրքը, կարկառին շրջագիծը, կլիման,
ջուրերը, յատկանշական բոյսերն ու կենդանիները,
մարդկային ցեղերը եւ երկիրները՝ յիշելով ամէնէն
յայտնի քաղաքները եւ անոնց տնտեսական դերը :

Նոյն կերպով պէտք է վարուել Ներսիսի հետ՝
տալով մեծ նշանակութիւն Ռուսմանիոյ — դիրքը, տարա-
ծութիւնը, շրջագիծը, կլիման, ջուրը, բուսականու-
թիւնը, կենդանիները, մարդիկը, կառավարութեան
ձեւը, կրօնը, երկրագործութիւնը, ճարտարարուեստը,
առեւտուրը, հաղորդակցութեան ճամբաները, գլխա-
ւոր քաղաքները :

2. Դասարան (Շաբաթական 2 ժամ)

Համառօտ ճրագիր. ցամաքամասերը՝ Եւրոպայէ դատ՝ աշխարհագրական ընթերցումներով (Ատիա 15 ընթերցում) :

Ա. Բնական աշխարհագրութիւն. զիրք, տարածութիւն, չրջագիծ, բլրէֆը՝ բաժնուած բնական չրջաններու, կանգ առնելով մեծ լեռնախումբերու վրայ, քանի մը նշանաւոր գագաթներ, հովիտներ և լեռնանցքեր, կլիմայ, ջրագրութիւն և ծանօթութիւններ բոյսերու և կենդանիներու մասին :

Բ. Քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհագրութիւն. բնակչութիւնները ըստ ցեղի և կրօնքի, պետութիւնները և անոնց հարստութիւնները (բուսական, կենդանական, հանքային կամ ճարտարարուեստական), նշանաւոր քաղաքները և նաւահանգիստները :

ՈՎԿԻՍՆԻԱ (3 ընթերցում)

Ա. Բնական աշխարհագրութիւն. Ամէնէն նշանաւոր կղզիախումբերը. Մէլանէզիա՝ Աւստրալիոյ հետ, Մայէզիա և Բոլոնէզիա՝ Միքրօնէզիոյ հետ : Ծանօթութիւններ ի մասին կղզիներու բլրէֆին և կլիմային : Անոնց հրաբխային և բուսաբանային ծագումը : Բուսականութիւնը, բոյսեր (արմաւ, հացի, phormium tenax, սուրճ, բրինձ, ծխախոտ եւայլն), կենդանիներ (քանկուր, զրախոտահաւ եւայլն), հանքեր :

Բ. Քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհագրութիւն. բնակչութիւնները ըստ ցեղի և կրօնի, հոլանտական, ճարոնական, ամերիկեան, անգլիական, գերմանական և ֆրանսական ստացուածքները : Նաւարկութեանց մեծ գիծերը :

ԱՓՐԻԿԷ (9 ընթերցում)

Ա. Բնական Աշխարհագրութիւն

[Ատիոյ ծրագրին համաձայն]

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ (10 ընթերցում)

Ա. Բնական աշխարհագրութիւն. — Դիրք, տարածութիւն, չրջագիծ : Բլրէֆը՝ բնական չրջանակներու բաժանումով, կանգ առնելով մեծ լեռնախմբերու, քանի մը նշանաւոր գագաթներու, հովիտներու և լեռնանցքներու վրայ, կլիմայ, ջրագրութիւն, բուսականութիւն և յատկանշական կենդանիներ :

Բ. Քաղաքական եւ տնտեսական աշխարհագրութիւն. բնակչութիւնները ըստ ցեղի և կրօնքի, պետութիւնները, անոնց հարստութիւնները (բուսական, կենդանական, հանքային կամ ճարտարարուեստական), ամենազարգացած քաղաքներն ու նաւահանգիստները :

ՀՍՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ (7 ընթերցում)

Ա. Բնական աշխարհագրութիւն (ինչպէս Հիւսիսային Ամերիկա) :

Բ. Քաղաքական և տնտեսական աշխարհագրութիւն (ինչպէս Հիւսիսային Ամերիկա) :

ԹՈՒԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԵՐԿՐԱԶՓՈՒԹԻՒՆ

Ա. Դասարան (Շարաթը 5 ժամ)

Ա. Եռամսեայ.— 1, 2, 3, 4, 5 թիւերուն ղէմ-
յանդիման և բերանացի կիրարկութիւնը: 1—5 թի-
ւերը գրել:

1—5 առաջ ու ետ համրել:

1—5 թիւերուն ղէմ-յանդիման և բերանացի
համադրութիւնն ու բերանացի վերլուծումը, անոնց
բաղդատութիւնը:

1—5 թիւերուն չորս գործողութիւնը՝ մինչև 5
արդիւնքով, նախ բերանացի և յետոյ գրաւոր:

Ըստ կանոնի աւելի վեր 5—9 թիւերուն կիրար-
կութիւնը:

0 թուանշանը և 10 թիւը: 1—10 թիւերը առաջ
և ետ համրել: 1—10 թիւերուն ղէմ-յանդիման և
բերանացի համադրութիւնը ու վերլուծութիւնը: 2
առ 2, 3 առ 3 եւ այլն համրել՝ առաջ ու ետ: 1—10
թիւերուն չորս գործողութիւնը, կիրարկում բերանա-
ցի և գրաւոր նախ թանձրացեալ և յետոյ վերաց-
եալ թիւերուն՝ մինչև 10 արդիւնքով: 1—10 թիւե-
րուն բաղդատութիւնը՝ տարբերութիւնով և անգա-
մով: Բերանացի օրինակներ և խնդիրներ նախա-
պէս թանցրացեալ և յետոյ վերացեալ թիւերով՝ 1—10
թիւերու սահմանին մէջ: Նոյն թիւերով գրաւոր օրի-
նակներ և խնդիրներ:

Բ. Եռամսեայ.— 10—20 թիւերը, ըստ կանոնի
աւելի վեր անոնց կիրարկութիւնը: 1—20 համրել
առաջ և ետ: 2 առ 2, 3 առ 3 եւ այլն համրել՝ 1—
20: Այս թիւերուն բերանացի և գրաւոր 4 գործո-
ղութիւնը՝ 20էն փոքր արդիւնքով:

Ծանօթութիւն 10-ի: Հաշուել տասնով՝ իրր նոր
միութիւն նկատելով:

Ծանօթութիւն կէսի:

20—30 թիւերուն կազմութիւնը և գրելը: Զա-
նազան թուում 1—30 թիւերու սահմանին մէջ՝ առաջ
և ետ: 1—30 թիւերուն ղէմ-յանդիման ու բերա-
նացի համադրութիւնը և վերլուծութիւնը: 1—30
թիւերուն նախ բերանացի և յետոյ գրաւոր չորս
գործողութիւնը՝ մինչև 30 արդիւնքով: Այս թիւե-
րուն բաղդատութիւնը: Բերանացի և գրաւոր օրի-
նակներ և խնդիրներ:

Այս կերպով 30—40 և 40—50 թիւերու կիրար-
կութիւնը:

Գ. Եռամսեայ.— 50—60 թիւերուն կազմու-
թիւնը և գրելը: Զանազան թուում 50—60 թիւերու
սահմանին մէջ՝ առաջ և ետ: 1—60 թիւերուն ղէմ-
յանդիման և բերանացի համադրութիւնը և վերլու-
ծութիւնը: 1—60 թիւերուն չորս գործողութիւնը:
Նախ առարկայական և բերանացի ու յետոյ գրաւոր:
Այս թիւերուն բաղդատութիւնը:

Ծանօթութիւն քառորդի:

Այս կերպով 60—70, 70—80, 80—90, 90—100
թիւերու կիրարկութիւնը: Բերանացի և գրաւոր օրի-
նակներ և խնդիրներ:

Ընդհանուր վերատեսութիւն նիւթերու: Դէմ-
յանդիման օրինակներ մէթրի, լէյի և լիզրի, առանց
անոնց բաղմապատիկներուն և ստորաբաղմապատիկ-
ներուն:

Ծանօթութիւն. — Հաշուելու ուսուցման մէջ ու-
սուցիչը պէտք է օգտագործէ պարզ գործիքներ, այն-
պէս որ իւրաքանչիւր աշակերտի ըմբռնելի ըլլայ.
փայտիկներ (մինչև 10, հաւաքոյթ 10 փայտիկներու,
տասը իրր միութիւն), ուսական մեքենայ թիլլիփի
ևւայն: Բարդ գործիքները անգործնական են: Ու-
սուցման ատեն ուսուցիչը պէտք է միանգամայն
գրատախտակին վրայ նշանակէ կէտ, զի՞ծ ևւայն:

Բ. Դասարան (շարաթական 4 ժամ)

Ա. Եռամսեայ.— 1—100: Թիւերու սահմանին մէջ հիմնական գործողութիւններու, կրկնութիւն: Պիւթադորոսի աղիւսակը: Մինչեւ 100 ամբողջական թիւերու տասնորդական թուարկութեան դրութիւնը: Մէթրը եւ լիդրը, դէմյանդիման կիրարկութիւն տասնոց բազմապատկիներուն՝ մինչեւ հէքթօմէթր եւ հէքթօլիդր: Լէյը եւ քիլօկրամը միայն իրր չափական միութիւն:

Օրինակներ եւ խնդիրներ:

Բ. Եռամսեայ.— Մինչեւ 1000 ամբողջական թիւերու թուարկութեան դրութիւնը: Գումար, հանում, բազմապատկութիւն եւ բաժանում 100—1000 ամբողջական թիւերու սահմանին մէջ:

Օրինակներ եւ խնդիրներ:

Գ. Եռամսեայ.— Մինչեւ 100.000 ամբողջական թիւերու թուարկութեան դրութիւնը: Գումար, հանում, բազմապատկութիւն եւ բաժանում այս թիւերու սահմանին մէջ, նախապէս 1—10.000 եւ յետոյ մինչեւ միլիոն: Օրինակներ ու խնդիրներ մինչեւ միլիոն արդիւնքով: Ընդհանուր վերատեսութիւն նիւթին:

Մանօթութիւն.— Ամբողջ տարուայ ընթացքին բերանացի հաշիւներու օրինակներ պէտք է տայ: Գալով օրինակներուն եւ խնդիրներուն, աշակերտներուն համապատասխան տետրակները պէտք է շարունակելին մինչեւ զպրոցական տարւոյն վերջը, պարունակելով 18 խնդիր (իւրաքանչիւր հոամսեայ 6 հատ), դասարանին մէջ լուծուած եւ ուսուցչին կողմէ կարմիր մկանով սրտագրուած: Տետրակները պէտք է պահուին ուսուցչին մօտ՝ նախքան քննիչին եւ քննութեան ներկայացուիլը: Աշակերտները պէտք է վարժուին մէթրով եւ իր գործածական բազմապատկիներով չափել, կշռել եւ ճանչնալ ծանրութիւնները:

Գ. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթը 4 ժամ)

Ա. Եռամսեայ.— Կրկնութիւն Բ. դասարանի մէջ աւանդուածներուն եւ շարունակութիւն մինչեւ 100 միլիոնաւոր թիւերու: Մէթրին, լիդրին, լէյնն ու կրամին բազմապատկիները եւ ստորաբազմապատկիները:

Մանօթութիւն ընդհանուր կոտորակներու, տասնորդական կոտորակ: Տասնորդական կոտորակները գրել ու կարդալ: Ամբողջական ու տասնորդական թիւերու գումարը: Խնդիրներ՝ որոնց մէջ կը մտնեն միայն գործածական բազմապատկիները եւ ստորաբազմապատկիները:

Մուշ, մակերեւոյթ, գիծ, անկիւն եւ կէտ (բացատրութիւնն խորանարդի ու քանակի վրայ):

Բ. Եռամսեայ.— Հանում ամբողջական ու տասնորդական թիւերու, դիտել տալով այս տասնորդականներուն գումարի կերպով դրուիլը: Տեղափոխութիւն ստորակէտի: Բազմապատկութիւն ամբողջական ու տասնորդական թիւերու: Գործնական կեանքէ խնդիրներ, թիւերուն վրայ նշանակելով ինչ երկայնութիւն, պարունակութիւն եւ արժէք ներկայացնելին:

Գ. Եռամսեայ.— Մանօթութիւն մակարդակ պատկերներու, քառակուսի, ուղանկիւն, զուգահեռագիծ, տրապեզ եւ եռանկիւն: Օրինակներ ու խնդիրներ: Բաժանում ամբողջական թիւերու եւ նմանապէս տասնորդականներու: Փորձ բազմապատկութեան եւ բաժանումի:

Մանօթութիւն.— Թուարանութեան դասերը պէտք է համընթաց երթան երկրաչափականներուն հետ: Կանգնները պէտք է հանել թանձրացեալ թիւերով զանազան օրինակներու վրայ տրուած բացատրութիւններէն եւ միշտ պէտք են, որքան կարելի է, բերանացի հաշիւներ՝ նախքան գրաւորը:

Ուսուցչին կողմէ սրբազրուած խնդիրներուն և օրինակներուն նուազագոյն թիւը պէտք է ըլլայ 18, իւրաքանչիւր եռամսեայի 6 հատ: Համապատասխան տետրակները, կարմիր մեկանով սրբազրուած և ուսուցչին կողմէ պահուած և անփոփոխ պէտք է ներկայացուին քննիչին և քննութեան: Աշակերտները վարժուած պէտք է ըլլան մէթրով, գործածական բազմապատկներով և ստորաբազմապատկներով չափել, կշռել և ծանրութիւնները ճանչնալ:

Գ. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթը 4 ժամ)

Ա. Եռամսեայ.— Վերատեսութիւն Գ. դասարանի նիւթերուն և բազմաթիւ խնդիրներ գործնական կեանքէ: Հասարակ կոտորակ: Բերանացի օրինակներ, աշակերտը վարժեցնելու համար արագ և ճիշտ հաշուել գործածական կոտորակները, երկրորդ, քառորդ, ութերորդ, հինգերորդ, տասներորդ:

Կոտորակին արժէքը ինչ կ'ըլլայ երբ ամբողջ թիւով բազմապատկենք համարիչը կամ յայտարարը: Հասարակ կոտորակները տասնորդականի վերածն:

Բազմանկիւններ: Կանոնաւոր բազմանկիւններ: Ուղղաչափ, չրջանակ, բոլորակ, կարկին, անկէնաչափ: Օրինակներ և խնդիրներ:

Երկրաչափական մարմիններ, խորանարդ, զուգահեռոտն, հատուածակաղմ, բուրդ, գլան, կոն և զունդ:

Բ. Եռամսեայ — Պարզ երեքի կանոն՝ միութեան վերածելով: Մակերեւոյթի չափեր, մակերեւոյթի միութիւնը: Գտնանկիւնի մը, եռանկիւնի մը և բազմանկիւնի մը մակերեւոյթի չափումը՝ գործնական վարժութիւններով: Շրջանակին երկայնութիւնը: Բոլորակին մակերեւոյթը: Հատուածակողմին ու գլանին մակերեւոյթը: Բազմաթիւ խնդիրներ:

Գ. Եռամսեայ.— Տոկոսի կանոն, Ընկերութեան

խնդիր՝ միութեան վերածելով. Բազմաթիւ խնդիրներ գործնական վարժութիւններով:

Ծաւայի միութիւնը: Խորանարդին, հատուածակողմին, դասարանին ծաւայը: Գլանին ծաւայը: Ընդհանուր վերատեսութիւն անցած նիւթին:

Ծանօթութիւն.— Թուաբանութեան դասերը համընթաց պէտք է երթան երկրաչափականին հետ: Կանոնները պէտք է հանուին զիւրին պատճառաւորութիւններէ, բերանացի հաշիւներ՝ նախքան գրաւորը, զիւրին և միջակ օրինակներ:

Աշակերտներու տետրակներուն խնդիրներուն նուազագոյն թիւը պէտք է ըլլայ 18 (եռամսեայ 6), սրբազրուած ուսուցչին կողմէ՝ կարմիր մեկանով և պահուած՝ ներկայացուելու համար քննիչին ու քննութեան:

Ե. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթը 3 ժամ)

ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԹՈՒՍՔԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամփոփում.— Ամբողջական և տասնորդական թիւերու 4 գործողութիւնը: Հասարակ կոտորակ, անոնցմով գործողութիւններ: Մէթրական դրութիւն: Բաժանականութիւն 2, 3, 4, 5, 6 և 9. թիւերով: Երեքի կանոն՝ միութեան վերածելով: Տոկոս, ընկերութեան կանոն, խառնուրդի կանոն (ուղղակի):

Մանրամասն ճրագիր.— Միութիւն. թիւը արդիւնք չատուութեան բազմապատկեան: Թիւերը գրելու և կարդալու օրինակներ: Ամբողջական թիւերու 4 գործողութիւնը:

Ամբողջական թիւերու վրայ կրկնութեան խնդիրներ, որոնց մէջ համադրուին 4 գործողութիւնները: Մեծութիւն, չափական միութիւն: Չափեր որոնց միութիւնը մեծութեան մէջ ճիշտ չափարուակուիր: Միութեան ստորաբաժանումները պարզ կոտորակաւոր, մասերով ($\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{20}$, $\frac{1}{4}$) :

Միութեան ստորաբաժանումները տասնորդական զբ-
րութիւնով, տարրեր տասնորդական կարգի միութ-
իւններ: Անոնց գրելն ու կարգալը: Տեղափոխու-
թիւն ստորակէտի: Տասնորդական կոտորակներու 4
գործողութիւնը:

Մտաւոր հաշիւ ամբողջ և տասնորդական թի-
ւերու գործողութիւններուն, լաւ է որ կոտորակին
միութիւնները բազմապատիկինէն աւելի վեր ըլլան.
Գրաւոր օրինակներ դասարանին մէջ, որպէս զի ա-
շակերտները հաշիւները լաւ հասկնան: (15 դաս)

Մէթր, մէթրական զրութիւն, գլխաւոր միութ-
իւնները, բազմապատիկ և ստորաբազմապատիկ:

Երկայնութեան միութիւն, մակերեւոյթ, ծա-
ւալ և տարողութիւն, ծանրանալով առաւելապէս կա-
րեւորագոյններուն վրայ: Մէթրի միութիւնները ար-
տայայտող թիւերուն գրելը և կարգալը:

Դրամական միութիւնը:

Կրկնութեան խնդիրներ, ամբողջական և տաս-
նորդական թիւերու, օգտագործելով մէթրական զբ-
րութիւնը: (6 դաս)

Մակերեւոյթի չափի խնդիրներ, ուղանկիւն, քառակուսի, զուգահեռագիծ, եռանկիւն, տրապէզ,
բազմանկիւն և բոլորակ: (5 դաս)

Ծաւալի չափի խնդիրներ, զուգահեռոտն, խո-
րանարդ, հատուտծակողմ, բուրդ, դրան կոն: (5 դաս)

Հասարակ կոտորակ: Ամբողջը հանել, ամբողջը
միացնել: Կոտորակներու բազդատութիւնը՝ համա-
րիչներու միջոցաւ: Կոտորակի մը փոփոխումը երբ
մէկ անգամը կը բազմապատկուի կամ կը բաժնուի
ամբողջ թիւով մը կամ երկուքը մէկէն այս ամբողջ
թիւով: (4 դաս)

Պարզում կոտորակներու: Բաժանականութիւն
2, 3, 4, 5, 6 և 9ով: (2 դաս)

Կոտորակներու հասարակ յայտարարի վերածու-
մը: Կոտորակներու 4 գործողութիւնը: (7 դաս)

Կրկնութեան խնդիրներ: (4 դաս)

Պարզ և բաղադրեալ երեքի կանոնի խնդիր-
ներ՝ միութեան վերածելով: Պարզ տոկոսի խնդիրներ՝
իւրաքանչիւր անգամը անծանօթ համարելով: Մտա-
ւոր հաշիւ տոկոսը գտնելու համար: Խնդիրներ ըն-
կերութեան և տոկոսի վրայ խառն: Խնդիրներ ուղ-
ղակի խառնուրդի: (12 դաս)

Ընդհանուր կրկնութեան խնդիրներ թուարա-
նութեան (10 դաս):

2. ԴԱՍԱՐԱՆ

[Շարաթական 3 ժամ]

ԵՐԿՐԱԶԱՓՈՒԹԻՒՆ

Ամփոփում.— Նման պատկերներու էական տե-
սութիւնները:

ԹՈՒԱՅԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ամփոփում.— Ամբողջական և տասնորդական
թիւերու 4 գործողութիւնը: Բազմաթիւ արտադրիչ-
ներու արտադրեալը:

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆ ԾՐԱԳԻՐ

Երկրաչափութիւն.— Ուղիղ, բիկեալ և կոր գիծ:
Կէտ: Մակարդակ, ուղիղ գիծ մը պէտք է տարած-
ուի մակարդակին մէջ ամէն ուղղութիւնով:

Գիծի մը չափը: Քանակը: Մակարդակ և միջո-
ցին մէջ պատկերներ: Անկիւն: Յարակից անկիւն:
Գիծի մը վրայ գտնուող կէտէ մը ուղղահայաց:
Ուղղահայ, ուղղահայեացի կառուցում:

Ուղիղ անկիւններու հաւասարութիւնը: Սուր
ու բութ անկիւններ, լրացուցիչ և յաւելիչ: Ուղիղ
անկիւնը 90 հաւասար մասի բաժնելով անկիւնի մը
աստիճանը որոշել: Բոլորակ: Կարկին: Հաւասար,
բոլորակներ: Կեդրոնի անկիւն: Հաւասար բոլորակ-

ներու մէջ հաւասար կեդրոնի անկիւններ կը համապատասխանեն հաւասար աղեղներու և փոխադարձը (մէկըմէկու վրայ փոխադրելով)։ Կեդրոնի անկիւններու չափը։ Անկիւնաչափ, Տրուած անկեան մը հաւասար անկիւն մը շինել անկիւնաչափով եւ անկիւնի մը երկու հաւասար մասերու բաժանումը։ Գիծի մը մէկ կողմը կէտէ մը անցնող գիծերով կազմուած անկիւնները եւ կէտի մը շուրջ սամրող մակարդակին վրայ կազմուած անկիւնները։ Գաղաթան հակադիր անկիւններ։ (5 դաս)։

Եռանկիւններ։ Եռանկեան մը մէջ մէկ կողմը միւս երկուքին գումարէն փոքր ու անոնց տարրերով ենէն մեծ է։

Շինել եռանկիւններ տրուած ըլլալով, կողմ մը եւ երկու յարակից անկիւնները, երկու կողմեր եւ անոնց կազմած անկիւնը, երեք կողմերը։ Երկու եռանկիւններու հաւասարութեան պայմանները, անոնց օպացուցումի՝ հետեւելով նախընթաց կառուցումներուն։ Երկկողմնադոյզ եռանկեան յատկութիւնները, (4 դաս եւ 2 դաս խնդիրներ)։

Գիծէ մը դուրս գտնուող կէտէ մը այդ գիծին ուղղահայեացը։

Շինել զայն ուղղահայեփով։ Գիծի մը վրայ ուղղահայեաց և խոտորնակ՝ միեւնոյն դուրսի կէտէ մը։ Կէտի մը հեռաւորութիւնը գիծէ մը։ Գիծի մը կեդրոնէն ուղղահայեաց։ Գիծի մը երկու հաւասար մասերու բաժանումը՝ մէջտեղի ուղղահայեացփով։

Ուղղանկիւն եռանկիւն։ Ուղղանկիւն եռանկիւններու հաւասարութեան պայմանները։ (4 դաս, 2 դաս խնդիրներ։ 1 դաս ճիշտ գծագրական կառուցումներ)։

Չուգահեռական գիծեր։ Նոյն գիծերուն վրայ ուղղահայեաց գիծեր։ Գիծէ մը դուրս գտնուող կէտէ մը այս գիծին զուգահեռական գիծ մը կրնայ տարւել (պէտք է ցուցնել, որ միայն մէկ հաս մը կը

տարուի)։ 2 զուգահեռականներու հասարակաց ուղղահայեացը։

Երրորդի մը զուգահեռական 2 գիծեր իրարու ալ զուգահեռական են։ Երկու զուգահեռական գիծերու խոտորնակով մը կտրուելէն կազմուած անկիւնները ու փոխադարձը։ Զուգահեռականներ շինել ուղղահայեփով և քանակով։ Զուգահեռական կամ ուղղահայեաց կողմերէ կազմուած անկիւններ։

Եռանկեան մը անկիւններուն գումարը։ Արտաքին անկիւն։ Հաւասարակողմ եռանկեան անկիւնները։ Կորնթարթ բազմակողմի մը ներքին անկիւններուն գումարը։ (6 դաս, 1 դաս գծագրական կառուցումներու)։

Չուգահեռականը ընդհանրապէս (անոնց տասմանը՝ հիմնուելով հակադիր կողմերուն զուգահեռականութեան վրայ), զուգահեռագիծի մը հակադիր անկիւնները հաւասար են և նոյն կողմին կից անկիւնները՝ յաւելիչ։

Զուգահեռագիծի մը մէջ հակադիր կողմերը հաւասար են և փոխադարձը։ Զուգահեռականներու մէջ պարփակուած զուգահեռականներ։ Երկու զուգահեռականներու հեռաւորութիւնը։ Ուղանկիւն։ Շեղանկիւն։ Քառակուսի։ 2 հաւասար և զուգահեռական հակադիր կողմերով քառանկիւն։ Տրապէզ։ Երկկողմնադոյզ տրապէզ։ (3 դաս, 2 դաս խնդիրներ և 1 դաս երկրաչափական կառուցում)։

Բոլորակ։ Հատանող և շօշափող։ Տրամագիծը չըջանակը և բոլորակը կը բաժնէ երկու հաւասար մասերու, անիկա է ամէնէն մեծ լարը։ Աղեղին եւ լարին հաւասարութեան և անհաւասարութեան կախումը։ Տրուած անկեան մը հաւասար անկիւն մը շինել կարելիով։ Լարին ուղղահայեաց շառւելը։ Նոյն գիծին վրայ չեղող երեք կէտերէ չըջանակ մը կ'անցնի և միայն մէկ հաս մը։ Լարերու և անոնց

կեղերոնէն հեռաւորութեան հաւասարութեան և անհաւասարութեան կախումը: (3 դաս, 1 դաս խնդիրներ):

Շոշափողը ուղղահայեաց է հանդիպման կէտէն անցնող շառաւիղին: Երկու զուգահեռականներու մէջ գտնուող աղեղները: 2 հատանող շրջանակներու հասարակաց լարը և հետեւութիւն 2 շոշափող շրջանակներու համար: 2 շրջանակներու յարաբերական դիրքը և կեղերոններու հեռաւորութեան մէջ յարաբերութիւն և շառաւիղներուն դուժարը կամ տարրերութիւնը: (4 դաս, 3 դաս խնդիրներ, 1 դաս գծադրական կառուցում):

Ներածեալ անկեան մը չափը: Նոյն հատուածին մէջ ներածեալ անկիւններ: Կիսաշրջանակի մը մէջ ներածեալ անկիւններ: Շոշափողէ մը և լարէ մը կազմուած անկեան մը չափը: (1 դաս, 1 դաս խնդիրներ):

Գիծի մը կարկինով երկու հաւասար մասերու բաժանումը:

Կարկինով ուղղահայեաց մը քաշել գիծի մը մէջտեղէն, գիծի մը վրայ գտնուող կէտէ մը կամ դուրսի կէտէ մը: (1 դաս):

Եռանկեան մը երկու անկիւնները տրուած ըլլալով՝ երրորդ անկեան կառուցումը:

Զուգահեռականի կառուցում քանակով և կարկինով: Տրուած գիծէ մը դուրս գտնուող կէտէ մը կամ անոր զուգահեռական եղող՝ շրջանակի մը շոշափող գիծի մը կառուցումը (2 դաս):

Թուաքանութիւն. — Մեծութիւն: Ամբողջ միութիւն: Թիւերը և չափերը: Ամբողջ թիւ: Կոտորակաւոր միութիւն: Տասնորդական թիւ: Ամբողջ և տասնորդական թիւերու թուարկութեան վրայ օրինակներ: Ծայրի զէրօն և ստորակէտի տեղափոխութիւնը: Ամբողջ և տասնորդական թիւերու 4 գործողութիւններու վրայ աստիճանական օրինակներ ու

խնդիրներ, որոնց պատահութիւնով պէտք է գործողութիւններու մեքենական կիրարկումները կատարել: Գրաւոր հաշիւներու պարզումին վրայ ուշադրութիւն դարձնել, նոյնը ընել մտաւոր հաշիւներուն:

Խնդիրներուն մէջ պէտք է կանխատեսել մէթրական դրութիւնը, չինելով բազմաթիւ օրինակներ մակերեւոյթի և ծաւալի չափերուն վրայ և ամբողջ մէթրական դրութեան միութեան զանազան տեսակներուն փոխյարաբերութիւններուն վրայ (15 դաս):

Բազմաթիւ արտադրիչներու արտադրեալը: Փոփոխում արտադրիչներու կարգին 2 և 3 արտադրիչներու համար: 2 կամ աւելի թիւերու արտադրեալին թիւով մը բազմապատկութիւնը: Գումարի մը կամ տարրերութեան մը թիւով մը բազմապատկութիւնը: Գումարի մը կամ տարրերութեան մը՝ հասարակ արտադրիչը: Երկու կամ աւելի արտադրեալներու շատ մը արդրիչներով բազմապատկութիւնը: Շատ մը արտադրիչներու արտադրեալին թիւով մը բաժանումը:

Կարողութիւն: Նոյն թիւին տարրեր երկու կարողութիւններուն արտադրեալը: Երկու կարողութիւններու միեւնոյն թիւով բաժանումը: (4 դաս):

ԲՆԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Գ. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթական 2 ժամ)

Ա. Եռամսեայ. մետաղին օգտակարութիւնը, երկաթ (ձոյլ կամ հայած և պողպատ), անագ (թիթեղ) պղինձ (արոյր և անագապղինձ), կապար, զինկ, արծաթ, ոսկի:

Հանքերուն օգտակարութիւնը. դեղին հող (աղիւս, անօթներ), աւաղահող, աւաղ, խիճ, յեսանաքար (ապակի), կրաքար և պատրաստութիւն կիրի (ծեփ), փայտածուխ կամ կրակարան, հողածուխ (լինեթ), մագնէթ (քարիւղ և խայծղան):

Օդ, մթնոլորտ, մարմիններու երեք վիճակները:

Բ. Եռամսեայ. Զերմութիւն, մարմիններու ընդլայնումը (գործնական կիրարկութիւններ): Զերմաչափ, ջերմութեան լաւ և վատ հաղորդիչ մարմիններ: Շոգիացում (ցրտացում չորփայցման միջոցաւ): Եռացում, չորիին ուժը, ամպերը, սառը, անձրեւ, ցոլ: Զուրին սառումը: Կիրարկութիւններ — բացատրութիւն բեկման անօթներու՝ որոնց մէջ կը սառի ջուրը, սառում բանջարեղէններու. ինչպէս կը կազմուի մառախուղը, ձիւնը, սառնակը (verglas): Բացատրութիւն հովերու: Ելեքտրականութիւն, անոր յառաջ դալը շփումով, ելեկտրական կայծ, կայծակ, որոտում (շանթարգել):

Գ. Եռամսեայ. դիտողութիւն տունկերու կեանքին գլխաւոր երեւոյթներուն (ծիլ, ծլում), տունկերու ծլումին անհրաժեշտ պայմանները, — տաքութիւն, լոյս, օդ, խոնաւութիւն (քանի մը պարզ փորձեր պարտէզին կամ ծաղկանոցին մէջ այս բանը ապացուցանելու համար): Տունկին մասերը և անոնց գործունէութիւնը: Տունկերուն աճումը հունտի, տաշտաթաղի, պատուաստի միջոցաւ (պարզ փորձեր

պարտէզին և ծաղկանոցին մէջ ցոյց տալու համար հունտերուն ծման կարողութիւնը, անոնց յատկութիւնը և խորութեան աղեկցութիւնը սերմանման վրայ):

Զննութիւն զանազան տեսակ հողերու՝ արշաւանքներու ատեն, տեղւոյն վրայ: Հերկելի հող, — սեւ հող, աւաղային, կաւային, կրային: (Դիւրին փորձ մը որուն միջոցաւ հողի այս չորս տեսակները կը զատուին): Երկրագործական գլխաւոր աշխատանքները — վարել, փորել, երկրորդ անգամ հերկել: Հերկի գլխաւոր գործիքները, — արօր, չուխ, մանկեւ. (գործածութիւնները և գործունէութեան եղանակը պիտի ցոյց տրուին արշաւի մը ժամանակ: Փորձեր դպրոցական պարտէզին մէջ ցոյց տալու համար խորունկ հերկին օգտակարութիւնը): Աղբ (պատրաստութիւն աղբիւտի): Փորձ՝ անոնց օգտակարութիւնը ցոյց տալու համար:

Դ. ԴԱՍԱՐԱՆ (շարաթական 2 ժամ)

Ա. Եռամսեայ. — Զանազան բոյսեր, պատրաստութիւն գինիի, քացախ, ալքոլ (օղի, ցուխքա), ընթերցում ընթերցանութեան գիրքէն՝ ի մասին ու գելից ըմպելիներու աղեկցութեան: Պահպանութիւն պտուղներու: Աղջկանց դպրոցներու մէջ ուր հնարաւորութիւն կայ գործնական եղանակով պատրաստելու՝ աշակերտները պիտի վարժուին պատրաստելու՝ թթու (թուրշու), պօրշ, մսաջուր և քաղցախիւս (մաճուն), սալորի մարմըլատ: Խոտ և անոր պահպանութիւնը (առուոյտ, ասպատ), վուշ և կանեփ (կտաւ, հիւսուած). թուղթ:

Կենդանիներու օգտակարութիւնը. (չինութիւն իւղի և պանրի), ճարպ, խոզաճարպ, (օճառ, մոմ), բուրդ և ստեւ (ապա կամ տիմի, կերպաս), պահպանութիւն հաւկիթներու: Աշակերտները արշաւի

մը միջոցին պէտք է այս բանը տեսնեն՝ այն վայրերուն մէջ ուր կը շինուին:

Համառօտ ծանօթութիւններ մարդկային մարմնի մասին. մարսողական խողովակ եւ մարսողութիւն, շնչառական դործարան եւ շնչառութիւն: Առողջապահական ծանօթութիւններ ի մասին անունդի, խմուած ջուրի, հազուատի, ազատ օդի մէջ կենցաղի եւ գիւղական կեանքի բարիքներուն: Աղջկանց վարժարաններու մէջ պէտք է տալ խորհուրդներ ի մասին փոքր ազոց խնամատածութեան եւ ուր որ կարելի է աշակերտները պէտք է վարժուին պատրաստելու դործնական եղանակով քանի մը տեսակ ուտելիք եւ սպասարկութիւն ընելու խոհանոցին մէջ:

Բ. Եւրամետայ. — Կմախք: Ջղալին եւ մկանային դրութիւն, առողջապահական պատուէրներ, ալքոլականութեան վնասները եւ ծխախոտի չարաչար դործածութիւնը, աշխատանք եւ հանգիստ: Մաքրութիւն եւ լոգանք:

Բնակարանի առողջապահութիւն. Տունը (դիրքը, լուսաւորութիւն, օդաւորութիւն, ջնուցում): Թւում քանի մը վարակիչ հիւանդութեանց, — բոր, փոզացաւ, շառատենդ, ծաղկախտ, ժանտատենդ (tingoarea), հիւծախտ եւ պատուէրներ անոնցմէ խուսափելու: Բակ: Առողջապահական պատուէրներ: Պէտք է յիշուի դործածութիւնը քանի մը ամենադործածական դեղերու եւ հականեխիչներու՝ ինչպէս քինին, ծովային աղ, մանանեխ, Տավիլի կաթիլներ, Կրիցուկի թէյ, անանուխ, հազար տերեւուկ (coda soricelului), թանթրուենի, սախտ ֆինիք, սախտ պօրիք: Անասուններու բնակարանները: Անոնց դարմանումը: Թւում քանի մը հիւանդութեանց անասուններու եւ թռչնազգիներու մօտ:

Հանրային առողջապահութիւն. ճահճախտ:

Ընդհանուր վերատեսութիւն: Պէտք է զանց ընել թէքնիք մանրամասնութիւնները:

Գ. Եւրամետայ. Տունկերու մշակումը՝ ուժ տալով առաւելապէս տեղւոյն վրայ մշակման:

Յորեն, հաճար, գարի, վարսակ, գլխարկներու պատրաստութիւն, եգիպտացորեն (pellagre) Անոնց մշակութիւնը: Զաղացք: Հաց շինելու մեքենայ (արշաւի մը ատեն ցոյց տալ ջաղացքի մը եւ փուռի մը մէջ):

Առողջտ, ասպատտ, անոնց պահպանութիւն:

Որթատունկ, պատուաստ, տնկում, անհրաժեշտ խնամքներ:

Բանջարեղէններու եւ կանանդեղէններու մշակումը առհասարակ, գետնախնձոր, լուրիա, ստեպղին, պատնճան:

Ծառերու պատուաստը, տնկումը եւ հարկ եղած խնամքը. Թրթուրներուն փճացումը:

Օգտակար միջատներ: Մեղու, մեղր, մեղրամօմ: Շերամ:

Գիտողութիւն. Կարգը որով պիտի անցուի այս առարկան կրնայ փոփոխուիլ ըստ եղանակին եւ պարզաներուն:

Ե. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթական 2 գամ)

Կենդանաբանութիւն

Մարդը. — Կրկնութիւն Դաւանանի դասարաններու մէջ ստացուած ծանօթութեանց ի մասին մարդկային մարմնոյն, ցոյց տալով թանգարանական նիւթերով: Մարդկային ցեղերը (թաղածներու եւ մօտէջներու համաձայն):

Կատուն առիւծին, վագրին եւ բորենիին հետ:

Շուրճ՝ աղուէսին եւ վագրին հետ. թուխ արջ եւ սպիտակ արջ:

Իշխար (bureuc), ժանտակուղ (dihor), կզաքիս (jder) և ջրաղուէս (vidra):

Ոջխարը իրրե տիպար, եզ, եղջերու, ուլ, այծ, ուղտ, ընձուղտ, լամա:

Խոզ, ծի. հիբոթթամ, վագերաձի [գէպը], ունգեղջիւր:

Ճագարներ, սկիւռ, դաշտամուկ, մուկերը, carciogul, կուղբ, արջամուկ (marmota):

Խլուրդ. ոզնի, ջղջիկ:

Կապիկները. Օրանկութան, հին ցամաքամասի կապիկ մը [չէրքօրիթէքուս] և նոր ցամաքամասին կապիկ մը [Միաթէս], տարբերութիւն, մարդուն և կապիկին միջեւ:

Փիղ. կէտ, դլփին, փոկ, ծովափիղ (մօրս):

Քանկուկ. օրնիթօրինկ, ստնաւորներու նկարագիրը, քանի մը հատը այն ստնաւորներէն որոնք կը գործածուին կաշեղէնի և ճարպի համար:

Թռչունները. պէտք է նկարագրել գիշատիչ թռչունները [բաղէ և ճուռակ—ulial] և մասնաւորապէս արտաքինը, կմախքը, մարսողական և շնչառական գործարանները՝ բազդատելով կատուին հետ:

Անգո. բու և ուրիշ գիշատիչ թռչուններ:

Կոցոնաւ, կկու, թութակ:

Աղաւնի. տատրակ:

Ճնճղուկներ, յիշատակել քանի մը տեսակ թռչուններ:

Հաւ. հաւաղգիներ, բագ, սագ, կարապ, հաւալուսն (pelican):

Արագիւ. կուռնկ, ջալլամ, թռչուններուն նկարագիրը:

Թռչունի հաւկիթ. հաւկթարուծութեան մասին ծանօթութիւններ:

Սողուններ. նկարագրել իրրե թիփ մողէսը, միայն արտաքին անդամակազմութիւնը և կմախքը, քամէլիօն:

Իժ, տան օձեր, պօա օձերը, թունաւոր օձեր:

Կրեայ. կոկորդիլոս:

Գորտ. սալամանդր:

Ծածան. արտաքինը, կմախքը և շնչառական գործարանը: Պէրկէ, դայլաձուկ:

Թաւալի. շնաձուկ, ծանօթութիւններ ձկնաբուծութեան մասին: Ողնայարաւորներու նկարագիրները և անոնց դասակարգելու բաժանումը:

Անողնայարները.— Պէտք է ուսումնասիրել քանի մը թիփեր առաւելապէս կանգ առնելով արտաքին նկարագիրներուն և կենսաբանութեան վրայ, առանց մտնելու օրկաններու կազմութեան մասին մանրամասնութեանց մէջ:

Ջ. րեակ [քարապուշ], ամէնէն նշանաւոր քանի մը միջատները:

Մեղր. մեղուաբուծութեան մասին ծանօթութիւններ: Պիծակ, մրջիւն:

Թիթեռնիկներ. չերամի թիթեռնիկներ, չերամի ծնունդը:

Ճանճ. մժղուկ, ֆիլօքսէրա, սովորութիւններ միջատներու կեանքէն:

Սարդ. կարիճ:

Խեցգետին. խեչափառ, աստակոտ, կիկլոպ:

Բուսոտ. տղրուկ:

Մակաբոյժ որդեր. [Երկրմայր, երիւրդ]:

Ասոյշ ջուրի խեցմորթեր. ոստէ, ուլականչ, մարդարտով խեցի:

Խողոնջ. լորտնուկ. քանի մը ծովային խողոնջներ:

Սեքիա. կակղամորթ:

Ծովային ոզնի, ծովատղ:

Հիւրա. ծովամայր, մէրճան, ծակամայրիէ կղզի:

Սպունգ. ջրաճճի (infusoir) մը, ճաճանչաճեւ (foraminifer) մը:

ԲՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

Խոտային տունկի մը գործարանները.

Իրրե թխի պէտք է առնուի ծաղկամանի տունկի մը [մեխակ, mixandra, շահոքրամ, քոսենի], որոնց օրկանները պիտի քնուին իրրե արտաքին ձեւ (ծաղկի անալիզին համար պիտի գործածուին փերթ, թերթ, որձայ, ձուարան, բեղմնափոշի թերմինները):

Գոսարանի մէջ վարժութիւններ. Տղաքները իրենց հետ պիտի բերեն ծաղիկներ և դմելիով մը պիտի բանան ձերմակ թուղթի մը վրայ որպէս զի վարժութիւն գործարաններու անալիզին, ապա պիտի դնեն տետրակի մը մէջ:

Իրրե պտուղ անալիզ պիտի ըլլայ մեխակը որ կրնայ չորցուիլ և պահուիլ դպրոցական միւղէի մէջ: Պէտք է ապա ծանրանայ պտուղի և սերմի ծանօթութիւններուն վրայ:

Ս. Պարտէզի մէջ մշակուած տունկեր

Սոխ. սխտոր (արմատներ, կոճղէղ):

Ուռն (ցողուն, խաւարածիլ, պտուղ):

Ճակնդեղ (արմատ, ճակնդեղի տեսակները, շաքարի ճակնդեղ):

Ստեպլիս (արմատ, երկամեայ կեանք):

Դդում (ցողուն, որձայով ծաղիկներ, իգայով ծաղիկներ, խաւարածիլներ, պտուղ):

Տանձ [ծանօթութիւն ծառի, ծիլի, ծաղիկի, պտուղի]:

Պատուաստ, ծառամշակութիւն:

Որթատունկ, ցողուն, խաւարածիլ, պտուղ, ծանօթութիւն այգեմշակութեան:

Բ. Դաշտի մէջ մշակուած տունկեր

Յօրեն. արմատ, ցողուն, տերեւներու և ծա-

ղիկներու ձեւը, պտուղը, բաղդատութիւն գարիի, վարսակի և հաճարի հասկերուն հետ:

Եղիպտոցորեն. արմատ, ցողուն, տերեւներու ձեւը, որձայով ծաղիկներ, իգայով ծաղիկներ, պտուղ:

Կաննի [որձայով ծաղիկներ, հիւսականութիւն]:

Ծիսախոտ [տերեւներ, պտուղ]:

Քօչա [պտուղը, իւղոտ մասերը]:

Ասպաստ, առույտ [արմատ, տերեւը, այս բոյսերուն մշակութիւնը]:

Գ. Վայրի դաշտերու տունկեր

Ուսուցիչը տունկերու օրինակներ պէտք է ընտրէ իրրե կենսաբանական հետաքրքրական քարաթիէրներ, ինչպէս պաշտպանութեան փուշեր, միջատներու և ուրիշ թշնամիներու դէմ պաշտպանութեան համար նիւթեր զօրս աշակերտները կրնան դանել արշաւներու ատեն համապատասխան վայրերու մէջ, ուր կը գտնուի գիմնագիտնը կամ լիւնը:

Դ. Անտառի տունկեր

Ջիւնրեկ. — (սոխ և ծաղիկներուն անալիզը):

Մանիչակ — արջտակ (նեկտարը, ծաղիկը):

Թղախոտ (խլունկը, նեկտարը):

Ամէնէն հասարակ ծառերը և զանոնք ճանչնալու բնոյթը ըստ ցողունին, տերեւին, պտուղին:

Փայտերուն օգտակարութիւնը:

Ե. Ճանիճի տունկեր

Նունուֆար, ջրոսպ, մրձուկ (papura), կղէղ (իրենց արտաքին ձեւը և կեանքի տեսակը):

2. Լիւռան տունկեր

Եղեին [տերեւ, պտուղ]:

Շոճի, դաճաճ ուռի (salcea petica) [միայն ա-
նոնց արտաքին ձեւը]:

Է. Միջերկրականեան եւ սարաշխարհիկ բոյսեր.
Զիթենի, չաղանակենի, մրտենի, թթենի, ամո-
քին, դափնի, նարինջ, լէմոն, նուշ, դափնեվարդ,
պապիրոս:

Պամպու, պուսպապ, պանան, չաքարեղէզ, քա-
քառ, քառաչու:

Միմոզա, շահոքրամ, կասիա, պղպեղ, հացի,
սրճի, քինինի, վանիլիա, բամպակ:

Արմաւենի (արտաքին ձեւը, տերեւները, ար-
մաւենիէն հանուած տիեզերական արտադրութիւն-
ները):

Ծառանման պտերներ:

Ը. Պտերներ, մուշկ, կերակուրի սունկ, միք-
րոպ:

Թ. Ռումանիոյ մէջ ամէնէն աւելի տարածուած թու-
նաւոր տունկերը

Յանէրօկամի և քրիրթօկամի մասին ծանո-
թութիւններ:

Տունկերը աճեցնելու եղանակը (հուշտ, սերմ,
տաշտաթաղ, խլուսկ, կոճղէզ):

Տունկերը տարածելու միջոցները, զանազան տե-
սակ պտուղներ որոնք այս նպատակին յատկացուած
են):

Տունկերուն ծլուծը (պէտք է բուսցնել ցորեն,
լուրիա, եգիպտացորեն, արեւածաղիկ, ևայլն, և
պէտք է դասարարանին մէջ անալիզ ընել փոքր տուն-
կերու զարգացումը):

ՆԿԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

(Ըստ պետական ծրագրի)

Ա. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթական 2 ժամ)

Բ. Դասարան 1 ժամ

Գ. » 1 »

Դ. » 1 »

Ե. » 1 »

Զ. » 1 »

ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՉԱՅՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(Ըստ պետական ծրագրի)

Ա. ԴԱՍԱՐԱՆ (Շարաթական 2 ժամ)

Բ. Դասարան 2 ժամ

Գ. » 1 »

Դ. » 1 »

Ե. » 1 »

Զ. » 1 »

ՉԵՌԱԳՈՐԾ ԵՒ ՉԵՌԱՐՈՒԵՍ

(Ըստ պետական ծրագրի)

Բոլոր կարգերը շարաթական մէկ ժամ:

ՎԱԻԵՐԱՑՈՒՄ

Տեսնուած և վաւերացուած է սոյն ծրագիրն ու
ժամանակացոյցը 38639/923 թիւ հրամանագրով:

Ընդհ. Տնօրէն

[Ստորագրութիւն]

Am văzut și aprobat cu ord. No. 38639/923.

Director general

[Semn.]

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

(Ըստ պետական ծրագրի)

838

Շարժումայ ընթացիկն ևեկ օր, կես օրե յետոյ դաստանդութներ կը դադարէ։
 առ օրը կես օրե առաջ է պահ պիտի է ունենայ։

NL0231670

825.05